

SZOCIÁLPOLITIKAI SZEMLE

SZERKESZTI: DR LANCZI JENŐ

TÁRSSZERKESZTŐ: DR KADOSA MARCEL

Erdélyi Victor: A magyar kartellek.

A szénkartell urai.

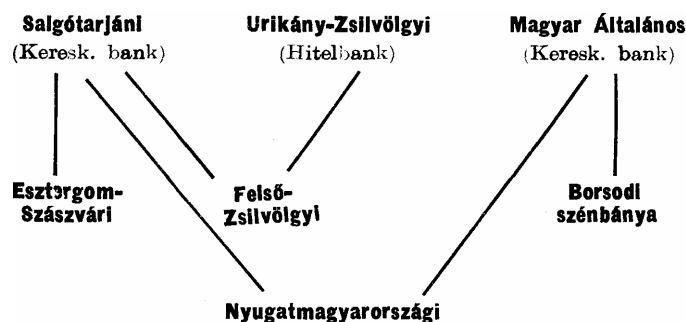
A magyar szénbányavállalatok 1902-ig szervezet nélkül működtek, de bizonyos megállapodások már akkor sem hiányoztak a két vezető szénbányavállalat, a Salgótarjáni és a Magyar Általános között. Mindkettő finansziális kapcsolatban áll a Kereskedelmi Bankkal és a Wiener Bankvereinnel, ami már magábanvéve is elegendő ahhoz, hogy a két vállalat ne zavarja egymás cirkulusait. Sőt a Kereskedelmi Bank már 1898-ban nagy erőfeszítések árán keresztül akarta hajtani a két vállalat fúzióját, de ez személyi okokból nem sikerült. Ezenkívül volt még a fúzióknak egy másik akadály is. A Salgótarjáni részben elnöke, részben pedig a Kereskedelmi Bank révén az iparvállalatoknál és a gyárvállalatoknál igen nagy befolyásnak örvend, míg viszont a Magyar Általános, – hogy úgy mondjuk, – „kitűnően be van vezetve” a kormányoknál. Mindkettő túlságosan magasra értékelte ezt az aportot és így a fúzió nem jöhetett létre. Ennek dacára a két vállalat között változatlan jó viszony uralkodott továbbra is.

A szénpiacon azonban korántsem volt általános a vállalatok barátságos magatartása. Valami túlságosan éles harcot ugyan nem folytattak, de piacukhoz görcsösen ragaszkodtak és a nagyobb közszállításokért vad intrika folyt. Különösen az újonnan alakuló vállalatok ellen küzdöttek minden erejükből, hogy piacukat változatlanul megtarthassák. Az egyes vállalatok már akkor is lomha kényelemszeretettel ragaszkodtak a status quohoz és nemcsak a piac elhódításától féltek, hanem arra sem gondoltak, hogy azt terjeszszék. A rayonjukon kívül eső tereket átengedték a külföldi szénbányáknak.

A kényelmes szép élet nem tartott sokáig, mert az üldözött új vállalatok lassanként megerősödtek és megindult a harc a piacért. Rövid versengés után végre 1902-ben a magyar szénbányavállalatok nagyrésze megkötötte a kartell, amelyet röviden úgy jellemezhetünk, hogy fentartották a status quo antet – a szénárak kivételével. Az első kartelszerződés öt évre szól, azóta kétszer meghosszabbították 1917-ig.

A kartell forma szerint nem egységes, hanem különböző csoportokra oszlik. Az első vezető csoportot a Salgótarjáni, a Magyar Általános és az Urikány-zsilvölgyi alkotja. A Salgótarjáni magában véve is egy csoportot képvisel. Ez a legrégebb magyar szénbányavállalat (alakult 1868-ban) 1894-ig csak nógrádi bányákban termelt szenet, azóta azonban a zsilvölgyi bányákat is megszerezte és ezek révén Erdélyben ő a szénpiac ura. A két helyen évente átlag 21 millió métermázsát termel, vagyis több mint az ország széntermelésének ötödrészét. A Salgótarjáni csoportba tartozik a kezelésében álló Esztergom-szászvári szénbánya részvénytársaság, amely a Dunántúl folytat szénbányászatot és amelynek négy millió métermázsányi barnaszén és feketeszéntermelését nagyrészt a

Kereskedelmi Bank és a Wiener Bankverein iparvállalatai foglalják le. Ugyancsak főrésztvényese 50% erejéig a Salgótarjáni a Felső-Zsilvölgyi szénbányarészvénytársaságnak is. A részvények másik fele a Hitelbank szénbányavállalata, – az Urikány-zsilvölgyi kezeiben van és ez a kapcsolat is bizonyos egyöntetűséget eredményez a két vezető vállalat üzletvitelében. A Felső-Zsilvölgyi évi egy millió métermázsát, míg az Urikány-zsilvölgyi évi öt millió métermázsát termel. A harmadik vezető vállalat a Magyar Általános Kőszénbánya részvénytársaság, amely egymaga közel 20 millió métermázsát szén termel borsodi, esztergomvidéki és tatai szénbányáiban. A Magyar Általános kezelése alatt áll a Borsodi szénbányavállalat, amely évente 5 millió métermázsát szén aknáz ki. A Magyar Általános és a Salgótarjáni közös alapítása a Nyugatmagyarországi szénbánya részvénytársaság, amely 10 millió métermázsát évi termelésre rendezkedett be. Vagyis a szénkartell első csoportja így néz ki:

Vagyis ez a csoport magában véve is domináló helyzetet foglal el a szénpiacon, hiszen évi termelése 70 millió métermázsát körül forog. Ez a csoport tulajdonképpen a kartell gerince és a többi vállalat csak mint mostohagyermek szerepel. A csoportban Láczy Leó és Reimann Lázár által képviselve van a Kereskedelmi Bank, Chorin Ferenc által a Gyáriparosok Országos Szövetsége, Farbaky István által az Orsz. Bányászati és Kohászati Egyesület, gróf Teleki Géza által az arisztokrácia és dr. Freyenfeld József által a Lukácskiráldi Hertz-dinasztia, végre az Urikány-zsilvölgyi által a Hitelbank...

A kartell második csoportja a közönyös vállalatok. Ilyenek a Dunagőzhajózási és az Államvasutársaság. Mindkettő feketeszenet termel és mindkettő saját maga fogyasztja el a termelés jórészét. A csoport évi 12 millió métermázsát termel.

Sokkal érdekesebb a harmadik csoport, a mostohagyermek csoportja. Ide tartoznak a Budapestvidéken és az Északmagyarországin kívül a többi apróbb vállalatok. Ezek mindössze alig húsz millió métermázsával szerepelnek. Végre a negyedik csoportot a félig külföldi vállalatok képezik, mint a Guttman testvérek és a Kohlenindustrie Verein.

Tekintsük most, hogyan helyezkednek el ezek a csoportok a kartell mozaikképében. Amint már előre-

bocsájtottuk, a kartel főképen a status quo ante fenntartására alakult. Ezért első alakulása idejében lehetőleg kizárt magából minden újabb alapítású, piacért törtető vállalatot és vad harcot indított ellenük. Hogy mit jelentett a kartelen kívül és a kartelen belül lenni, annak jellemzésére egymás mellé állítom a Budapestvidéki kőszénbánya részvénytársaság 1910. és 1911. évi nyereség- és veszteségszámláját. A vállalat csak 1910 végén könyörögte be magát a kartelbe.

	1910	1911		1910	1911
Veszteség	535, 40	—	Üzemi nyereség	—	187,841
Kamat és felpénz	—	166,628	Adómentes kamatok	5,105	5,749
Veszteség áthozatal	2,167,424	2,667,355	Íngyűjtések (ővedelmek)	30,700	33,824
			Egyenleg	1,967,355	2,606,968

A kartelszerződés első feltétele a rayonírozás és a „Kundenschutz”. Mindegyik vállalat részére szigorúan meg van határozva a fogyasztókerület és ezek határain és egyes nagyobb ipari gócpontokon az egyes fogyasztók is be vannak osztva. A beosztásnál persze a status quo ante szerepelt és ezt annyira szigorúan vették, hogy például a Budapestvidéki 1910-ben, amikor a kartelbe lépett, nem kapott újabb fogyasztóterületet, hanem csak a régi fogyasztóit tarthatta meg. Ezeket azonban, — többek között a fővárosi gázműveket, — szőröstől-bőröstől kiszolgáltatták neki és most ezeken hajtja be régi veszteségeit. A kartel fölve, hogy egyetlen vállalat sem adhat el szenet a karteltársvállalat vevőjének, még abban az esetben sem, hogyha az régi szállítójával szakítani akar és maga fordul a vállalathoz. És ezen a téren nincsen ármegállapodás. Mindegyik vállalat olyan áron adja el szenét a régi vevőnek, amilyenen bírja és akkor emeli az árakat, amikor jónak látja. Ezáltal a fogyasztó teljesen ki van szolgáltatva a kartelnek és a kartel eljárása annyira önkényes, hogy bármely nyugati államban helyzete tarthatatlan volna a közfelháborodással szemben. Minálunk csak a közgyűlések előtt mozgolódik az úgynevezett közvélemény egy része, de máskülönben teljes a szélcsend. Hogy mi ennek az oka, az nagyon is kézenfekvő. A kartelben érdekelve vannak azok a bankok, amelyeknek az ipar terén a legnagyobb érdekeltégük van és így az iparvállalatok nagyrésze nézve közönyös a kérdés. Azután pedig ne feledjük, hogy a Gyáriparosok Országos Szövetségének elnöke Ghorin Ferenc, aki egyszersmint a szénkartelnek is vezető embere. Vagyis az ipari status quo nem szenved, mielőtt tiltakozhatnának. És ez nem a szénkartelnek, hanem az ipari status quonak hasznos. A kartel káros hatását csak a kislefogyasztók érzik meg, ezek azonban nem számítanak. De megérzik rajta kívül a Máv., az állami és a városi üzemek, és ebben áll a szénkartel legnagyobb fontossága. A Máv. nyomorúságának egyik legfőbb oka éppen ebben áll, de a kartel befolyásán megtörik minden közérdek és a kartel vígan zsebel a közpénzekből. Akármennyire képtelen gondolatnak is látszik első percben, a szénkartel szervezete egyenesen úgy készült, hogy a kartel a közvagyonot szabadon dezmálhassa. Erre a kérdésre azonban e közvélemény befejezésénél térünk át.

Természetes, hogy ilyen körülmények között a kartelt állandóan fenyegeti az a veszedelem, hogy konkurrens vállalat alakul és megzavarja a cirkulusait. A távolállók előtt tényleg érthetetlen is, hogy ez miért nem történik meg. Csak hogy ne feledjük, hogy az újonnan alakuló vállalat elé óriás akadályok is gördülnek. Közszállításra nem számíthatna, mert ezen a téren a szénkartel legyőzhetetlen. Az ipari vállalatok nagyobb része azoktól a pénzügyektől függ, amelyek

egyszersmint a szénkartelben is érdekelve vannak, más részük, amelyeket közvetlenül külföldi vállalkozók létesítettek, nagyrészt külföldi szenet használnak, vagyis az új vállalatnak csak a kislefogyasztók körében lenne tere. Ez a piac azonban a legnehezebben megközelíthető és a kartel versenyével szemben egyenesen megközelíthetetlen. Azonkívül ne feledjük azt sem, hogy egy esetleg alakuló szénbányavállalat szemben találkozna a magyar pénzügyekkel továbbá a velük összeköttetésben lévő külföldi pénzügyekkel is. Azaz a szükséges tőkét majdnem lehetetlen volna beszerezni. És hogyha van a lehetőségnek egy kis része, úgy azt is elzárta a kartel az úgynevezett meddő hegyzárataival.

A feltáratlan szénterületeken uralkodó meddő hegyzárlat a szénbányavállalatok és az érdekelt földbirtokosoknak összejátszásán alapszik, amely magyarázatát bányajogi viszonyaink rendezetlenségében leli. Az abszolutizmus idejében az egész bányászat terén a bányaszabadság elvét hozták érvényre (1854. évi május 23-án kelt cs. nyílt parancs), de a bölcs országbírói értekezlet sietett a szénre vonatkozólag a bányaszabadságot megszüntetni és az ásványszereket a földbirtok tartozékainak jelentette ki. (1861. évi ideiglenes törvénykezési szabályok, VII. rész, 1. §.) Vagyis az ásványszén a földbirtok tartozéka, a monopóliumra törekvő szénbányavállalatoknak csak a földesúrral kellett megegyezniük, hogy céljaikat elérhessék és ebben a tekintetben a vállalatok igazán bőkezűek. Átlag évi másfél millió koronát fordítanak a feltáratlan területek lefoglalására és a kisebb szénbányavállalatokat egyenesen aszerint mérlegelik és a kartelben olyan szerephez juttatják, amelyet a vállalat feltáratlan, lefoglalt területei révén megérdemel. Kitévő példa erre az Északmagyarországi. Ennek a kis vállalatnak aránylag nagy szerepe van a kartelben és ezt a szerepét a mérlegében, a vagyonrovatban értékeli is: „Esztergomvidéki kőszénbánya-részvények = 2,331.000 korona.” Az Északmagyarországi kőszénbánya részvénytársaság pedig egyszerűen egy Potemkin-vállalat, vagyis magyarul belépő a kartelbe. A 3,200.000 korona alaptőkéjű vállalat egy huncut kapavágást sem tesz, hanem ehelyett lefoglalva tart Esztergom vidékén óriás szénterületeket, nehogy valami konkurrens befurakodhassék. De ez az eset korántsem áll egyedül. Több mint 40 évvel ezelőtt rámutattak arra, hogy a budakeszi medence szénkutatóterületre biztató terület, de azért Budakeszin máig sem történt egyetlen kapavágás. Egy szép napon Gajári Ödön honatya jelent meg a községben és kibérelte a szénkutatóterület jogot a földbirtokosoktól. 1906 július 5-én már a Magyar Általános Kőszénbánya részvénytársaság lépett Gajári úr helyébe. Ez a vállalat a községi birtokosoknak 7716 hold terület ellenértékeért megígért évi 1500 koronát fizet, a plébánosnak pedig 90 hold területért és erkölcsi támogatásért 250 koronát. Természetes, hogy a Magyar Általánosnak egyáltalán nincs szándékában a szénterület feltárása, mindössze azért fizeti a bérösszeget és azért költött sokszorosan többet a szerződés megkötéséért, hogy valami konkurrens ne telepedhessék ott meg. De menjünk tovább. A telki, a pátyi, a jení, a zsámbéki és perbáli medencék is le vannak foglalva és ezekért szintén magas bérösszegeket fizet részben a Magyar Általános, részben pedig bizonyos Osváth Imre nevezetű törvényszéki bíró.

Hasonló a helyzet az esztergomi szénvidéken, csak hogy itt már több nehézséggel találkozunk a szénkartel tagjai. Itt nagyon sok a szénterület és a meddő hegyzárlatok nagyon sok pénzbe kerülnek. Ezen egy segítenek a vállalatok, hogy az egyes medencék legfontosabb helyein csak kisebb területeket foglalnak

le, amúgy sakkáblaszerűen. Természetes, hogy már ezáltal is megakadályozzák a bányanyitást, azaz az egységes bányüzem létesítését, de azért kisebb balesetek előfordulhatnak. Így például csak a legutóbb az Észak-magyarországit perelte ki epöli, bajnai és nagysápi szerződéseiből egy vállalkozó, de alig kezdte jogosítványait kínálni, a Magyar Általános strohmannja jelentkezett és hetvenötezer koronáért visszaváltotta a szerződések.

Amint a Budapest-Esztergom közötti szénvidék, úgy le van foglalva az országban minden talpalatnyi hely, ahol esetleg kilátás nyílhatna a szénbányászatra, de a legszényenletesebb az, ami a krassószörénymegyei szénterületek körül történik. Ez a szénterület már azért is elsőrendű fontosságú, mert szene kitűnő kocszolható feketeszen és a szénvonulat oly nagy, hogy innen az egész ország szénszükségletét kényelmesen fedezni lehetne. A területet azonban az Államvasúttársaság tartja lekötve, a nagyszabású feltárás eszébe sem jut és saját primitív berendezésű bányaműveiben alig termel többet, mint amennyire saját üzemeire van szüksége. A mi keveset forgalomba hoz, azt még anyagi áldozatok árán is elhelyezi a szénkartel, csupa hálából. Úgy az Államvasúttársaság, mint a Dunagőzhajózási társaság pécsvidéki szénbányái ilyen passzív tagjai a szénkartelnek.

Ugyancsak érdekes tagjai, azaz kültagjai a szénkartelnek a Guttman-féle sziléziai szénművek és az Oberschisches Kohlenrevier. Ezekre nézve is fennáll a rayonizálás, vagyis a magyar szénkartel átengedi nekik a magyar piac egy részét, csak hogy itthon biztosítsa magát a konkurrencia ellen. Ezenkívül ezekre nézve árkonvenció is létezik, egy úgynevezett baisseklauzula.

*

Ilyen módon a kartel féktelenül uralkodik saját kis körében és olyan áron adja a szenet a kisfogyasztóknak, amilyen áron akarja. A hazai rostált barnaszén loco banya átlag 12 korona tonnánként, míg például a cseh barnaszén átlag csak 6 korona. De sokkal jelentősebb az az üzlet, amit a kartel a Máv.-al csinál. Hogy csak néhány példát említsünk, a Salgótarjáni évente 1,200.000 tonna lupényi barnaszén ad e a Máv.-nak, tonnánként 14.34 koronás egységáron. Hogyha a Máv. a lupényi helyett ugyanennyi kárvini szenet használna, évente 361.000 koronát takaríthatna meg. Hasonló üzleteket kötöttek a Máv.-al a Magyar Általános és a Hitelbank. Az így elosztogatott százezreket fizeti meg a szállító közönség felemelt tarifadíjak alakjában. Mert ne felejtjük, hogy a Máv. a magyar széntermelésnek közel felét fogyasztja el. „És hogyha ezt szem előtt tartjuk, akkor megértjük, hogy miért vívott a szénkartel oly elkeseredett harcot a koalíciós kormány állami szénbányászati akciója ellen.

Ausztria-Magyarország és a balkáni háború.

Ausztria-Magyarország nem törekszik semmiféle területi gyarapodásra. Ez állításunk helyességét nemcsak a hivatalos körök kifejezett nyilatkozatai igazolják, hanem a lakosság érzelmei is. Ausztria-Magyarország világosan megmutatta ezt Bosznia és Hercegovina annektálása után, amidőn lemondott a novibazári szandzsák katonailag megszállva tartásának a jogáról, amelyet a berlini szerződés biztosított a számára. Ez a lemondás talán hiba volt. Indokolttá mégis az a bizalom tette, amelylyel Ausztria-Magyarország és általában a nagyhatalmak az ifjúörökök regeneráló képessége iránt viseltettek. A kis hegyes és ritka népességű

novibazári tartománynak az osztrák-magyar monarchia szempontjából messzenő jelentősége van. A Drávától délre fekvő területet a délszláv népesség foglalja el. Valamennyien egy fajhoz tartoznak és inkább a vallásos hit, mint a származás és nyelvbeli különbség az, ami a katolikus horvátok és a görögkeleti szerbek között a választófalat megvonja. Horvát-Szlavonországok, Dalmácia és Bosznia az osztrák-magyar monarchia alkotórészei. A Dunától délre lakó délszlávok egy része a szerb államhoz tartozik, az adriai tenger partján lakók egy része pedig Montenegróhoz. A novibazári tartomány e két szerb lakosságú független állam közé ékelődik be. Az osztrák-magyar okkupáció, valamint a jelenlegi török uralom idején is, az volt a novibazári tartomány főszerepe, hogy e két szerb államot egymástól elválassza.

Ausztria-Magyarországnak nincs ugyan szüksége területi gyarapodásra, de az már beleütköznék az érdekeibe, ha Szerbia és Montenegró Novibazáron keresztül kezdet fognának és egy jelentékeny szerb államot alkotnának, amely a Dunától az adriai tengerig terjedne és kizárólag szerb lakossággal bírna. Ez az állam azután előreláthatóan nem kis vonzóerőt gyakorolna az osztrák-magyar monarchia területén lakó horvátokra és szerbekre, ami a monarchia fenmaradását veszélyeztetné. Sőt ha Szerbia ilyen módon megnövekednék, az osztrák-magyar monarchiára nézve nagyon kedvezőtlenül tudná befolyásolni a hatalmi egyensúlyt az Adria fölött. Ausztria-Magyarországnak tehát a balkáni kérdés megoldása alkalmával meg kell akadályozni Szerbia minden olyan terjeszkedését, amelynek az lenne a tendenciája, hogy Szerbiát török területen keresztül a tengerhez vigye. Ugyanezek az elvek alkalmazhatók egy teljesen önálló albán állam létesítésére vonatkozólag, mert egy ily állam igen könnyen Olaszország befolyása alá kerülhetne és így az emittett hatalmi egyensúlyt ép oly irányban befolyásolhatná, mint amilyenben a nagy szerb állam.

Ha az osztrák-magyar monarchia balkáni politikájának ezt a két axiómáját elfogadják, – hogy tudniillik Szerbia ne terjeszkedhesek az adriai tenger felé és Albánia ne szakadhasson el Törökországtól, akkor Ausztria-Magyarország barátságosan fogja fogadni a balkáni népek helyzetének javítására irányuló összes komoly törekvéseket. Ausztria-Magyarország is ép úgy kívánja a reformok létesítését, mint a többi nagyhatalmak, de saját tapasztalatai következtében tekintettel van azon nagy nehézségekre, amelyekkel a reformok megvalósítása, különösen Ma^cedóniában, jár. Hiba volna a macedóniai zavarokat kizárólag a nemzetiségek kölcsönös antipátiájának tulajdonítani. Sokkal mélyebben fekvők a *társadalmi* ellentétek, amelyek főleg onnan erednek, hogy ez az agrár ország még ma is a hűbériség állapotában van. A törökök a föld urai, a balkáni népek – főképp a bolgárok és kucooláhok – függő helyzetben levő mezőgazdasági munkások. Ez volt a legfőbb akadálya az ifjúörök rezsim macedóniai reformkísérleteinek. De ha a föld felszabadítása nagy javulást hozna is létre a viszonyokban, nem távolítaná el az összes nehézségeket a probléma megoldásának az útjából. Ausztria-Magyarország ezt annál is inkább tudhatja, mert a vegyes lakosságú területek nemzeti-ségi kérdésének a megoldása alkalmával maga is súlyos nehézségekkel találkozott. Növeli a nehézségeket Macedóniában, hogy a nemzetiségek nem tömörülnek az ország különböző részeiben, hanem a kerületekben és falvakban is keverve laknak.

Ausztria-Magyarország becsületesen akarja a békét. A háború kitörése esetén súlyos rázkódtatások következnenek be az üzleti élet és a hitelviszonyok terén. Ezért azután a békés viszony megbontását az

egész lakosság nagy aggodalommal fogadná. Ez a békeszeretet azonban csak feltételes, mert korlátozzák a monarchia vitális érdekei. Egy a Dunától az adriai tengerig terjedő nagyszerb, vagy egy független albán állam keletkezése veszélyeztetné ezeket az érdekeket. Ausztriának négyszáz év óta sok pozíciót kellett már kiürítenie. Le kellett mondania a németországi hegemóniáról és ki kellett vonulnia Olaszországból. De küzdelem nélkül sohasem engedett. Lehetséges, hogy a balkáni kérdés komplikálódása közepette el fog jönni az a pillanat, amidőn vitális érdekeit látja majd érintve és akkor arra fog gondolni, hogy két millió főnyi jói szervezett és kitűnően felszerelt hadsereg áll a rendelkezésére. Ausztria-Magyarország meg van arról győződve, hogy ebben az esetben mindenki tudni fogja, hogy mi a kötelessége.

A munkás szeme.

A müncheni királyi munkás-múzeum a következő felhívást teszi közzé:

Munkások, vigyázzatok a szemeitekre! A figyelemzetést szerkesztették Dr. O. Eversbusch egyetemi tanár és Dr. Fr. Koeloch iparorvos.

Mint minden emberre, úgy minden gyári és ipari munkásra nézve is nagyon nagy fontosságú, hogy egészséges és jó szeme legyen. Azonkívül a munkás szeme nagyon sok veszélynek és sérülésnek van kitéve.

A munkahelyek forró és poros levegőjének hátrányos befolyása van a szemre és finomabb munkának rossz világítás mellett való végzése megerőlteti a szemet. Ezekon kívül, mint közvetlen bajokozók, a következők jönnek tekintetbe:

1. A szem megégetése, amelyet előidézhetnek: nyílt láng, robbanópor, forró vagy izzó érc, folyékony salak, olvasztott folyékony üveg, forró vagy izzó szén, fadarabok, hamu, forró folyadékok és gőz.

2. Mész, hamuszir, szóda, kénsav, sósav, salétromsav, karbolsav, anilinfestékek, nitronaftalin, dimehtilsulfat és más mesterséges organikus kémiai szerek által okozott marások.

3. Ütéstől, robbanástól, lövéstől és hasonló egyebektől, valamint mindenféle idegen test által okozott sérülések.

Ezeket a sokszoros veszedelmeket ha nem is lehet mindig teljesen megszüntetni, de megfelelő óvatosság és idejében való orvosi kezelés által nagy mértékben lehet őket csökkenteni.

Éppen ezért szíveleljétek meg az itt következő figyelmeztető szavakat és olvassátok át többszörönte, hogy a véretekbe menjen át, miképen lehet a keresőképességre oly fontos látóérzéketeket jó és használható állapotban megtartani.

Vigyázzatok különösen a következőkre:

1. Mielőtt pályát választotok, jöjjetek vele tisztába, hogy alkalmas-e hozzá a szemetek. Mert nem egy mesterség és üzem követel kiválóan jó szemet. Kérdezzetek meg tehát előbb orvost: háziorvost, iskolaorvost, esetleg szemorvos vagy iparorvost.

2. Mihelyt valami zavart észleltek a látástokban, vagy a látóerőtök csökken, rögtön vessétek alá magatokat alapos orvosi vizsgálatnak. Ne vegyetek szemüveget orvosi tanács nélkül.

3. Szemmunka elegendő világítás nélkül, tehát szürkületkor, félhományban, vagy hiányos mesterséges világítás mellett, nagyon hátrányos. Különösen áll ez a finom munkát végzőkre: írókra, rajzolókra, litográfusokra, betűszedőkre, edzőkre, mechanikusokra, varrónőkre, hímzőkre és hasonlókra. Ha nem akarjátok,

hogy rövidlátók legyetek, vagy hogy rövidlátástok fokozódjék, akkor lehető távol tartsátok szemeteket a munkatárgytól. A távolság a kettő között legalább 33 centiméter legyen. Munka után pihentessétek ki a szemeiteket, különösen a távolba, a zöldbe való tekintés által. Vasárnap és ünnepnap gyakoroljátok szemeteket mozgással járó játékok és gyalogkirándulások által.

4. A vérnek a fejbe todulása a szemre is ártalmas lehet. Azért viseljétek bő gallért, tágas ruházatot; kerüljétek a fűszeres ételeket, erős kávé és teát. A dohány és a szeszes ital is mérég, amely különösen mértéktelen élvezet mellett, érzékenyen és tartósan rontja a szemidegeket. Gondoskodjatok rendszeres anyagcseréről és arról, hogy lábatok melegen tartassék.

5. A sugárzó hőt, amelyen különösen a nyílt tűznél, olvasztóknál stb. éri a szemet, távol lehet tartani tőle nagy védő szemüveg, hőfátyol, védőfal stb. segítségével.

6. Nagyon veszedelmes a szemre a túlerős világítás is, mint pl. a napfény. A mesterséges fényforrások közül legveszélyesebb az elektromos ívlámpába való nézés. Izzótestek, autogén forrasztások, fehér területek (hó, papiros, vászon stb.) is okozhatnak fejfájáson és szemfájáson kívül káprázatot, amely egyes esetekben nehéz szembajt, sőt teljes vaktságot idézhet elő. Óvjátok tehát a szemeteket mindezekről kellő nagyságú, füstszínű, kagylóalakú védő szemüveggel vagy ernyővel és homályos üveggel. Ne nézzetek védtelen szemmel a fénybe és ne végezzetek finom munkát napfényen. A napfogyatkozásnak megfelelő eszköz nélkül való szemlélete is tartós ártalmára lehet a látásnak.

7. Tudjátok, hány szem vész el már gyermekkorban „kés, villa, olló” és tűz által. Mennyivel inkább kell nektek felnőtteknek a szemsérülés ellen védekeznetek. Ezt teszitek, amikor az olyan foglalkozásokban, amelyekben a szemsérülések különösen gyakoriak, a szemet izgató portól és füsttől tisztaság és védőüveg által védekeztek.

8. Az ipari mérgek közül a szemnek a gázok, gőzök, ammóniák, klór, formalin és hasonlók árthatnak. Az általános mérgezés is megtámadhatja a szemet. Előfordul ez különösen az ólom-, arzén-, nitrobenzol-, anilin- stb. mérgezéseknél.

Védekeztek tehát az izgató gázoktól az előírt védőálc és páncél segélyével és a közvetett mérgezési tünetektől az említett anyagokkal való foglalkozásokra nézve előírt védekezési szabályok pontos betartása által. Az aggodalmas tisztaság is nagyon fontos. Ne egyetek tehát az ólom, arzén stb. tartalmú helyiségekben. Ezenkívül minden étkezés előtt gondosan meg kell mosnotok a kezeteket és kimosni a szájatokat.

9. Szemsérüléseknél az első segélyre nézve a következőket kell tudni: A csekély sérülés is veszélyeztetheti nem csupán a sérült szemnek, hanem mindkét szemnek a látását, ellenben a gyors és megfelelő segély nehéz esetekben is megmentheti a látást. Ezért okosan teszitek, ha rögtön orvoshoz fordultok, ha valami a szemetekbe esik. Ne akarjátok azt magatok kivenni. Ha más módon sérül is meg a szem, akkor is áll az, hogy „el az ujjakkal, a piszkos zsebkendővel, kötényvel stb.” Hagyjátok érintetlenül a sérült szemet és menjetek rögtön az orvoshoz. Kisebb sérülésre nem kell kötés, mert a szemhéj természetes védelmet nyújt a szemnek. Helyesen alkalmazott, nem fertőző első kötésre csak súlyosabb sérülés esetében van szükség.

Marólóg, sav, méz, mézvíz vagy habarcs által keletkezett sérüléseknél ajánlatos a szemhéjat elhúzni és bőséges mennyiségű friss vizet eresztetni hosszabb időn át a szemre. A sérült eközben hanyatt fekszik.

Azután, amilyen gyorsan csak lehet, orvoshoz kell vezetni.

10. Végül gondolatok mindig arra, hogy az úgynevezett belső bajoknál, vérszegénységnél, tüdővésznél stb. épügy, mint a bőrbajoknál és a nemi betegségeknél előbb-utóbb a szem is megbetegedhetik valami módon. Itt is mindig az az orvosi segítség a legjobb, amelyik a leggyorsabb.

Mert nem hiába mondja a Könyvek Könyve:

„A testnek a szem az ő fényessége.”

Vajda Mihály: Munkásháztartások Magyarországon és külföldön.

– Befelező közlemény. –

Szomorú világot vet a mi viszonyainkra a lakbér statisztika is. Bár itt még nehezebb a szabatos összehasonlítás a viszonyok nagyfokú komplikáltsága miatt (különböző építkezési módok, a szobák különböző nagysága, utcára vagy udvarra nyíló ablakok stb.), de az arányok nagyjából mégis csak megállapíthatók. Mindenesetre tekintetbe kell vennünk azonban, hogy az amerikai adatok a pestieknél későbbi keletűek és hogy a külföldi adatoknál csak a fűthető helyiségek szerepelnek, nálunk az előszobák is.

Évi lakbér koronákban

L a k á s	Berlin		London	
	Északon	Nyugaton	Középső zóna	Külső zóna
Két helyiséges	275—355	275—375	375	—
Három „	395—520	435—560	465	400
Négy „	—	—	555	480
Öt „	—	—	685	590
Hat „	—	—	—	—

Évi lakbér koronákban

L a k á s	Paris	New-Yok	Chicago	Bpest
	Két helyiséges	192—384	—	—
Három „	285—460	560—840	355—475	416
Négy „	385—475	780—990	420—690	580
Öt „	—	960—1300	690—950	794
Hat „	—	—	900—1300	1063

Látnivaló tehát, hogy a nagy nyugati világvárosok közül csak a miénknél öt-hatszor többet kereső newyorki munkásság fizet valamivel nagyobb lakbért, mint a „mienk, de már például a másik nagy amerikai világváros munkássága nem.

Az eddig elmondottakból kétséget kizárólag megállapítható, hogy a nyugati munkásság még a mi legjobban fizetett munkásainknál is sokkal többet keres és olcsóbban él meg. Még a magas munkabérek hazájában, Amerikában sem tekinthetők nagyjából drágábbaknak az élelmiszerek és nagyobbaknak a lakberek. Mindazonáltal a relative legmagasabb életstandarddal bíró amerikai munkás helyzete még így sem mondható kielégítőnek. A kérdéssel foglalkozó amerikai írók kiszámították, hogy az emberhez méltó megélhetéshez szükséges jövedelem legminimálisabb nagysága évi 600 dollár, sőt Newyorkban például dr. Chapin Róbert szerint még ennél jóval nagyobb összeg sem elegendő. Már pedig Már pedig Streightoff szerint az Egyesült Államokban legalább is öt millió oly ipari munkás él, aki kevesebbet keres 600 dollárnál, Newyorkban a 900 dollárnál kevesebbet keresők sem táplálkozhatnak kellőképen.

Evvel elérteünk következtetésünkben az utolsó láncszemhez. Ha az amerikai munkások nagy része nagyjából véve semmiesetre sem rosszabb árviszonyok mellett nem tud tisztességesen megélni a négy-ötöszer nagyobb munkabéréből, akkor ebből önként kell követ-

keznie a mi dolgozó osztályaink nagy nyomorának és nélkülözésének. Külső, ruházkodás, viselkedés és tisztaság tekintetében szembetűnők és számszerű bizonyításra nem szorulnak a nyugati és a magyarországi népesség közt mutatkozó különbségek. — A kielégítő táplálkozás, különösen pedig a húsfogyasztás, a mi munkabér és árviszonyaink mellett a lakosság nagy részére nézve meg nem engedhető luxus. E tény statisztikai részletezése nem ütköznék nehézségekbe, főképen, ha megfelelő munkásbudget statisztikai adatokkal rendelkezünk. A mi állapotaink tarthatatlansága azonban legmegdöbbentőbben a lakásviszonyok terén mutatkozik. A minőségi probléma itt sokkal közelebb esik a mennyiségihez. A kevesebb jövedelem egy bizonyos fokig nem fog a jóllakás kisebb mérvével járni, hanem csak a minőség változásával és legföljebb az elfogyasztott fehérje, szénhidrát és zsír arányainak az eltolódásával. Az olcsóbb lakás azonban kisebb is, sötétebb is, nem is nyílik az utcára, kellemetlenebb környezetbe kényszeríti az embert és a nyomort a látogatók és szomszédok előtt is feltárja. A lakásstandardját a munkás rendszerint csak a végső esetben szokta leszállítani. De a budapesti lakosság — úgy látszik — elérte már a végső határt. A budapesti lakásnyomort Pikier I. Gyula a következő két mondatban fo^alta össze: „A népesség % része, 75.8%-a (610.000 ember) egy- és kétszobás lakásokban lakik. Fa tekintetbe vesszük, hokr az egyszobás lakásoknak 71.9 és kétszobásoknak 50.3%-a udvari, hogy továbbá a lakásoknak 402.000, illetve 207.000 lakója közül 90.8. illetve a kétszobás lakások lakói közül 71% lakik három- és többedmagával, sőt 62%. illetve 18%-a öt- és többedmagával, egy-egy ilyen többnyire udvari kis szobában és pedig az egyszobás lakásokban 164 000 és a kétszobás lakásokban 86.000, összesen 250 000 ember albérlős lakásban, tehát idegenekkel együtt. akkor joggal mondhatjuk, hogy a város társadalmának háromnegyed része téliesen vagyontalan és szegény.” Ismeretes a lakásviszonyokra a gazdasági és egészségei viszonyokra és az erkölcsi életre gyakorolt nagy befolyása. A bodenreformerek vezére nem túloz, amidőn kijelenti, hogy a lakáskérdésnek az egész népelet szempontjából való jelentőségét nem lehet elég magasra becsülnünk. Égetően szükségesek volnának nagyszabású közlekedésügyi reformok és oly gyökeres intézkedések, aminők a newyorki 1901-iki új Tenementhouse-Act alapján ott foganatosítottak.

A mi szomorú viszonyaink hatása leemélvrehatóbban és legközvetlenebbül az egészségi viszonyok tekintetében mutatkozik. A kis munkabér és a nasry drágaság lehetlenné teszi az egészséges lakást és az észszerű táplálkozást, ezek hiánya pedig lassankint megőrli a szervezet ellenálló kénességét. Ez adja meg a kulcsot annak a nagy különbségnek a megmagyarázásához, amelyet azt itt következő és legújabb adatok alapján készült kis tabella Budapest és több egymástól távol fekvő német nagyváros közt feltüntet.

100000 ember közül meghalt az itt megnevezett betegségekben:

Városok	Év	Hagy máz	Skarlát	Tüdővész
Berlin	1910	3.6	19.0	176.9
Wien	1911	2.3	10.7	260.6
München	1910	1.7	5.3	204.8
Zürich	1910	4.9	3.8	154.5
Budapest	1910	20.4	42.0	319.2(0)

Az értekezésemben ismertett jelenségek szoros összefüggésben álló láncolatának főokai közül kiemelhetjük, mint olyanokat, amelyeknek megváltoztatása tőlünk függ az osztályprivilegiumokat, a kíméletlen mo-

nopol- és osztályuralmat, amely kikényszeríti a magas föld- és telekjáradékot a lakosság széles rétegeinek a kárára, az e cél szolgálatában álló adó- és vámpolitikát, törvényhozási és közigazgatási apparátust, a gazdasági és szellemi kultúra elmaradottságát és mint végső kiinduló pont, a nagy tömegek kirekesztését az „alkotmány” sáncaiból.

A nagyüzemek és a kormányzat.

Annyi trustellenes könyv után, egy érdekes könyv, mely a trustöket veszi védelembe túlságos buzgalommal, de némely részletben talán nem egészen igazságtalanul. A könyv*) írója Dh. Norman Fay, aki szerint ma már azon a ponton vagyunk hogy a társadalom előítélete a nagy üzemek, – trustök, monopóliumok iránt szűnőfélben van, – helyet adva a mérlegelésnek a nagy üzemek előidézte haszon és kár között. Fay azt állítja, hogy Amerikában a trustök csak egy veszélyes dolgot hoztak létre, s ez a minden nagyhatalommal szemben megnyilvánuló oktan ellenségeskedés. Azonban nem teljesen elfogulatlan bíráló, – egész életét több nagy trust belső munkásságában töltötte, s maga is a nagyüzem-rendszer tevékeny harcosa. Könyve tömör, litteráris határokat nem keres, de adatainak nagy tömegét érdekfeszítően csoportosítja. A nagyüzem-rendszert károsnak sehol nem látja, sok helyütt fontosnak, s egyes esetekben nélkülözhetetlennek tartja. Visszautasítja azt a vádat, hogy a trustök kiszipolyozzák a kisemberek tömegét.

Azt a vádat, hogy a trustök monopóliuma minden szabad versenyt megfojt, nevelésesnek tartja. Mindössze 3, trust létezik tényleg versenyen kívül, s ezek természetes monopóliumok, mint p. o. a Pullmann társaságé, ahol az utazók legegységesebb kényelme kizárja azt, hogy a különböző vonalakon átszállítgassák őket más kocsiokba, vagy a Harvester Company arató gépeié, mert hisz ez az eddig ismert aratógép típusok között az egyedüli a célnak megfelelő, nemcsak Amerikában, de az egész világon is.

Sebezhetetlen trust pedig nem létezik szerinte, s érdekesen világít bele azokba a nagy harcokba, melyeket a trustök vívnak és vívtak a szabad üzemekkel és egymás között. A trustnek, vagyis a nagy tőkének csak akkor van óriási előnye, ha az illető iparág igen nagy befektetéseket igényel, – pl. a gázművek, távírda és telefon vagy vasút-társaságoknál. – Itt a gyengébb üzem feltétlenül megfúl azon a körülményen, hogy vagyonának legnagyobb része befektetett, azaz holt tőke, s ha a nagy üzem lenyomja az árakat, a harc kimenetele csakis az lehet, hogy a gyengébb üzem kegyelemre adja meg magát s beolvad a nagyba, melynek azonnal jövedelmező szerves részévé válik. Annál könnyebben sebezhető a trust, azaz a nagytőke más iparágaknál, p. o. a cukor, lőpor, dohány stb.-nél. Itt ha a kis üzem kezdi a harcot, az árak lenyomásával könnyen kényszerítheti a nagy üzemet, hogy értékét sokszorosán megfizetve váltsa magához az alkalmatlankodó kis üzemet. – Hogy a kisipari üzemet megfojtja a nagy, ezt beismeri; de csakis mert jobb árú képes olcsóbban produkálni. Nagyság szerint 5 osztályba sorozza az Egyesült-Államok összes üzemait és pedig:

1. Üzemek, melyeknek évi tiszta jövedelme 5000 livre sterling vagy kevesebb. A munkások 1 százalékát foglalkoztatja, a bérek 1.6 százalékát fizeti, s a termelés 1.2 százalékát végzi.

*) Big business and government.

2. Üzemek, melyeknek tiszta jövedelme 20.000 font sterling vagy több. A munkások 7.7 százalékát foglalkoztatják, a bérek $\frac{2}{10}$ százalékát fizetik s a termelés $5\frac{1}{10}$ százalékát végzik.

3. 100.000 font sterling jövedelmen aluli üzemek a munka 1.8 százalékát foglalkoztatják, a bérek $18\frac{3}{10}$ százalékát fizetik s a termelés $14\frac{4}{10}$ százalékát végzik.

4. 100.000 font sterling jövedelmen felüli üzemek – ezek a munka 46 százalékkal foglalkoztatják, a bérek $45\frac{1}{10}$ százalékát fizetik s a termelés $41\frac{3}{10}$ százalékát végzik.

5. 1 millió font sterling jövedelmen felüli üzemek. Ezek a munka $25\frac{6}{10}$ százalékát foglalkoztatják, a bérek $27\frac{2}{10}$ százalékát fizetik s a termelés 38 százalékát végzik.

A legnagyobb üzem 26 százalékkal jobban fizeti munkásait, mint a legkisebb üzem, – a nem produktív munka kiadása 45 százalékkal kevesebb és fejenként 130 százalékkal többet produkál. Ha bűn a nagy üzem részéről a kisiparral szemben a kisiparnál az olcsóbb kínálat, a nagyközönség részes ebben a bűnben, mert hisz minden szimpátiája a tönk szélére került kisiparé, de vásárolni mégis a nagy üzemhez megy s így maga erősíti ezt, gyöngíti amazt, s csakis itt van a kérdés gyakorlati megoldásának egész problémája. Ha a nagy üzem nem szolgálná ép úgy a nagyközönség érdekeit, mint a magáét, a közönség nem nála, hanem a kisiparnál szerezne be szükségleteit, s ez biztosabban tönkre tenné a trustrendszert, mint minden Sherman bill, s egyéb védvám és más törvények. – Fay szerint a nagy üzemek ellen küzdő politikusok legnagyobb része nem jóhiszemű, csak minden frázis, ami a kisemberek tömegének a kizsákmányolásáról s a vérszopó trustök megfélemezéséről szól ezidőszert annyira népszerű politikai hitvallás Amerikában, hogy nem is lehet az átlagpolitikustól rossz néven venni, ha él és visszaél vele. A híres – Fay szerint hírhedt – Shermann bilit alaposan lerántja. Ennek lényege szerinte az, hogy a nagy üzemeket eltiltsa a kis üzemekkel való versengéstől, ellenben rákényszerítse a nagy üzemeket arra, hogy egymás között versenyezzenek. Akinek fogalma van arról, milyen összegekről volna szó, ha például a nagy hús-trustök versenyeznének egymás között, ahol a haszon nagyságát csupán az óriási forgalom adja meg, mert az Fay szerint nem több, mint fontonként 1-5 cent, az más nézetten lenne.

A fogyasztók szempontjából jótéteménynek tartja ezt a leghírhedtebb trustöt, mert ez nivellálja a húsárakat, s általa lehetséges csupán, hogy a keleti nagy városokban a húsárak nem képezik a háromszorosát a nyugati városok húsárainak.

Kivezető utat, megbékíteni a nagyközönséget a nagy üzem rendszerrel, a chicagói városi vasút esetében keres és talál Fay. Egy bizonyos haszonminimumon – itt a befektetett tőke 5 százalékos kamatozása az alap – felül levő tiszta haszon 55 százaléka a városé, a többi 45 százalék a társaságé. A haszon tehát nem olyan nagy, de nem is olyan kockázatos, mert a város az esetleges minusban is százalék szerint osztozik. Nos ezt a rendszert ajánlja általánosítani, a nagytőke szívesen be fogja érni sokkal kisebb haszonnal, ha nem lesz a tőkebefektetés olyan kockázatos, mint ma, midőn az összes üzleti conjunkturákat halomra döntheti, egy ellenséges, rosszindulatú politikai pártnak felszínre verődése. Ha az állam bizonyos tőkekamatozáson felüli haszonban, avagy azon aluli kárban 50 százalékig érdekelne lenne, úgy ebből óriási haszon származna nemcsak a megnyugtató nagy tőkére, de az összes szociális berendezé-

sekre is, melyek előtt óriási pénzforrások nyílnának meg. Szóval a szegény milliárdosok Fayben kitűnő szószólóvá lettek, ki mindent elkövet hogy nyomorukon enyhítsen. De miután a könyv érdekesen és jól van megírva, bizonyára sok olvasója lesz.

Somlóné Bleuer Lilly.

SZEMLE.

Katona Béla: „A népesedés politikai és gazdasági jelentősége” című könyve, mint e téren kiváló munka a magyar közgazdasági irodalomban: megérdemelt feltűnést keltett. A népességszaporodás relatív, sőt helyenként abszolút csökkenése nálunk is kezdi aktuálissá tenni ezt a témát, amely Franciaországban annyi fejlődést okozott, és amelylyel újabban Angliában és Németországban is sokat kezdenek foglalkozni, mert apránként mindenütt elérkezik aktualitásának az ideje. Németországban Brentano, Mombert és újabban az Archiv für Socialwissenschaft-ban megjelent nagy tanulmányában Karl Oldenburg mélyedt bele a kérdés stúdiumába, amely különben már előbb Kautskyt is megragadta, aki terjedelmes könyvet írt a népesedési politikáról. Az oly figyelmes szemmel szemlélődő közgazdászt, mint Katona Béla. valóban nem kerülheti el az az izgató kérdés, hogy miképpen lehetne elejét venni a népszaporodás csökkenésének, amely végzettszerűen éri utói a legértékesebb nemzeteket. A kérdésre nem tud senki se feleletet adni és nem ad rá választ Katona Béla sem, aki könyvében nem is feletet akar adni, hanem inkább fel akarja tární a kérdés fontosságát és tanulmányozásra hívja fel a társadalmat. A tanulmányozást egy egyesületközi delegáció végezné és irányítaná és a szerző a kutatás módszerének alapvonalait is kifejti Zemplén vármegye megfelelő adatainak vázlatos feldolgozása által. De bármennyire szükséges és tiszteletreméltó munka az, amelyre Katona Béla a társadalmat felhívja és amelyből ő maga már előre is kiveszi részét: végeredményben azt kell mondanunk, hogy a népesedési politikát illetőleg kárbavesztett fáradság, mert eleve is abból indul ki, hogy „erőtlen népszaporodás ... az állam beavatkozása útján történhet a létviszonyok célszerű javítása által.” A könyv II. fejezetét képező, annak idejében az O. M. G. E.-ben megtartott előadásában a szerző is rámutatott a közegészségügyi tanács furcsaságára, midőn a népjólét, népműveltség és vagyonosodás emelkedését jelöli meg olyan tényezőül, amelytől hazánk néperezésének szaporodása várható, de előbb kijelenti, hogy a íúlszaporodás meggátlása „ép a legműveltebb és legvagyonosabb osztályokban jut leginkább kifejezésre.” Ez valóban ríkitó ellentmondás, de azért, amit a közegészségügyi tanács tényként megállapít, abban igaza van és e részben nem cáfolja őt meg Katona Béla avval a néhány nagyon is forszírozottnak látszó példával, amelyet felhoz, mert e tekintetben nem lehet, csak minden országot a maga fejlődésében vizsgálat tárgyává tenni. Az ilyen vizsgálat pedig akár az összeséget, akár az egyes osztályokat tekintve, megdönthetetlenül fixirozza a tény, hogy a túlszaporodás meggátlása igenis „ép a legműveltebb és legvagyonosabb osztályokban jut leginkább kifejezésre.” Az ellenkező állítás annyi volna, mint a legszembetűnőbb valóság negligálása. De hiszen az alapja is Önként értetődik ennek a jelenségnek. Ha statisztika nem volna a világon: az emberi értelem önmagától is meg tudná állapítani. „A takarékpénztárba viszik a gyerekeket” mondotta Dr. Hessen az október

ben megtartott hamburgi biológiai higiéniai kongresszuson. A takarékpénztárba vitel lehetősége pedig már egy magasabb gazdasági és kulturális nívónak felel meg. Igazában véve a népszaporodás csökkenésétől való félelem túlzottnak mondható abban a pillanatban, amikor a jelenség mindenütt mutatkozik, mert az arányok ugyanazok maradnak, ha a stagnáció általános. A stagnációtól való félelem egyébiránt nem annyira azt jelenti, hogy féltjük a túlsúlyt, mint inkább azt a sajnálkozást, hogy ilyen túlsúlyt majd nem tudunk elérni. Ami különben becsülésre méltó ambícióra mutat és a léte által indokolt természetes joga minden nemzetnek, – Katona Béla könyve a komoly ügyszeretnek és tudományos becsületességnek dicséretes terméke.

(Dr. Kadosa.)

„Tábortűzleányok” néven egy szabadkőműves mintára alkotott szövetség működik és terjeszkedik Amerikában. A szervezetet leányok alkotják; működése a helyes életmód terjesztésében áll. Az alapítók abból indultak ki, hogy a mindennapi élet sok szépet és bámulatraméltót tartalmaz, de a legtöbb ember nem ismeri ezt föl és ezért szükséges, hogy első sorban a fiatal leányok szeme nyitassék ki mindezek tekintetében. A rang és tekintély alapjául szolgáló tevékenység a szövetség a háziasszony mindennapi munkaköréből veszi és hogy ezeket érdekessé és vonzóvá tegye, nem kötelességeknek, hanem tetteknek tekinti őket. amelyek kivitele minden tiszteletre méltó buzgalmat és tettkedvet igényel. így jutnak a leányok e teendők romantikájának és fontosságának tudatára. A szervezet helyi szervekre oszlik, amelyek ismét egyes csoportokra vannak felosztva. Ezek mindegyike 12-20 éves leányokból álló 6-20 tagot foglal magában. Minden csoport élén egy idősebb nő áll: „a tűznek őre”. Kívüle három rangfokozat van: a „fagyújtók”, a „tűzcsinálók” és a „fáklyavívők”. Az első rangfokozatba minden leány fölvehető, aki a „tanácstűz”-nek nevezett Szerartásokkal övezett havi összejöveteleken kifejezi azt a kívánságát, hogy „tábortűzleány” akar lenni és engedelmeskedni akar a tábortűzszabályoknak. A „tűznek őre” erre felolvassa előtte a törvényeket, a m elveket szórói-szóra ismételnie kell. Ezek semmiféle tilalmat nem tartalmaznak, hanem pozitív természetűek. Ilyenek pl. „Keressd a szépet!” „Légy szolgálatkész!” „Gyarpítsd ismereteidet!” „Légy megbízható!” „Becsüld az egészséget!” „Dicsérd és magasztald a munkát!” „Légy boldog!” Mindegyik parancs megfelelő kommentárral van kísérv. A magasabb fokozat elérésére bizonyos követelményeket kell a „fagyújtó”-nek teljesítenie. Em-lítésre méltók ezek közül:

1. A többi pályázókkal együtt legalább két ebédet a tábortűzösszejövetelek részére készíteni és fel-szolgálni. (Ebben benne van a tápszerek önálló vásárlásánál főzésének, tálalásának és a tüzelésnek a kö-telezettsége).
2. Egy pár harisnyát és egy kötött alsóruhát kijavítani és egy törülközőt beszegni.
3. Legalább egy hónapig rendes könyvet vezetni a bevételekről és kiadásokról.
4. Legalább egy hónapig nyitott ablaknál vagy szabadban aludni.
5. Egy hónapon át naponta legalább egy félórát a szabadban tornászni.
6. Legalább egy hónapig tartózkodni az étkezések közötti időkben az édességtől és a szóda víztől,
7. A nyári gyermekhalandóság okait felsorolni és kifejteni, hogy miképpen lehetne azt csökkenteni,

8. Tudni, hogy mi a teendő, ha valakinek a ruhája tüzet fog; ha valaki vízbe fúlt, vágási sebeknél, lábfagyásnál és ájulásnál.

9. Egyszeri kötéseket alkalmazni, tudni és ismerni a sebkezelés használatát.

10. Ismerni valamely nő életrajzát, aki az országnak vagy az államnak nagy szolgálatot tett.

Ezekon kívül még húsz érdemet kell felmutatnia a tűzcsinálói fokozatra pályázónak. Ezeket a következő két csoportozatból választhatja ki: egészség-tan, háztartás, kézügyesség, tábor-tűzgyeletügy, természet-tudomány, üzlet és hazaszeretet. De legalább egy érdemnek minden csoportban meg kell szereznie, ötnél többnek azonban egyben sem, kivéve a háztartást.

A „fáklyavívő”-i rang elérésére a „tűzcsináló”-nak még további 15 érdemet kell felmutatnia.

Mindenesetre érdekes és újszerű gyakorlati kísérlete ez az intézmény a pozitív erkölcsnevelésnek.

A **nemzetközi** intézmények, amelyek összeségükben valójában nemzetközi igazgatást alkotnak, ne ismertek még a nagyközönség előtt. A legelső ilyen intézmény volt az 1862-ben kezdeményezett és 1874-ben formálisan megalakított világpostaegyesület. 1865-ben létesült a világtávíróegyesület és 1906-ban a dróttalan távíró világegyesülete. Az európai fuvarszervezés 1893-ban lépett életbe és a közel jövőben Ázsiára és Afrikára is ki fog terjeszteni. 1875 óta működik a mértékre és súlyokra vonatkozó nemzetközi egyesülés, amely fölött egy Parisban székelő iroda őrökdi. A rabszolgakereskedés ellen való védekezésre nemzetközi iroda van Brüsszelben és Zanzibárban. Végül 1896 óta van nemzetközi megegyezés az irói és művészi tulajdonjog védelmére. A római nemzetközi mezőgazdasági intézet, a baseli munkásvédelmi hivatal, a brüsseli nemzetközi cukoregyezményi iroda hasonló funkciókat teljesítenek fontos gazdasági és szociális kérdésekben. Az amerikai „Nemzetközi megértés egyesülete” egy iratában közlésezi ezeknek a nemzetközi intézményeknek évi budget-jét, amely koronákra átszámítva a következő:

Világpostaegyesület.....	120.000
Nemzetközi vasúti iroda.....	96.000
mezőgazdasági intézet.....	72.000
„ munkahivatal.....	68.000
„ gyarmatügyi intézet.....	96.000
„ mérték- és súly-iroda.....	72.000
„ rabszolgaság elleni iroda.....	15.000
„ vámtarifa-hivatal.....	120.000
szociálhygieniai-iroda.....	150.000
geodásiai-hivatal.....	15.000
„ seismologiai intézet.....	20.000
oceanográfiai intézet.....	92.000
intézet egy tudományos katalógus előállítására.....	168.000
hági békebíróóság.....	30.000
szabadalmi hivatal.....	60.000
„ szerzői jogi iroda.....	60.000

Összesen sincs másfél millió korona, elenyésző picinyada hanyada annak a tíz milliárdnak, amelyet a kulturálmunka évente a militarizmusra költenek.

A szociális jog elmélete (Írta : Dr. Szirtes Arthur. Kiadja Rényi Károly könyvkiadóvállalata. Ára 1 K.) annak a bemutatását tűzi ki céljául, hogy miképpen keletkezett a szociális jog, mennyiben időszerű e fogalom és mi a helye a jogfejlődés történelmi perspektívájában. A szerző széles látóköre, a jelentékeny és lényeges vonások éles világitásba helyezése, valamint a könyv áttekinthetősége nagyban hozzájárultak ahhoz, hogy a

szerző célját elérje. Dr. Szirtes abból indul ki, hogy egy vagy két évtized óta a szocialisztikus jogalkotási törekvések egyre nagyobb teret hódítanak a régi utilitarista individualisztikus felfogással szemben és a laissez faire elvét kiszorítja a szociálpolitikai nézőpont. Ennek az átalakulásnak főleg azért kellett bekövetkeznie, mert a kapitalizmus sok súlyos társadalmi bajt idézett elő, amelyek analógiáját a középkorban nem találhatjuk meg, mert egyfelől a munkaadók és munkások közt patriarchális volt a viszony, másfelől a nagyipari tőke megszerzésére való alkalom hiányzott. A hűbéri leköltöttség megszűnése után a munkásmozgalmak rendkívül megerősödtek és főcéljukul a munkaerő kiszákmányolásának a megakadályozását tűzték ki. A proletariátus helyzete és küzdelmei is nyilvánvalóvá tették, hogy az élet nagy változáson ment át és a megváltozott életviszonyok hasznavehetetlené tették a római jogból átvett formák nagy részét. Főképpen a szolgálati szerződés jogára nézve áll ez. Egészen új jogterületek is keletkeztek: így pl. a kollektív munkaszervezés joga és a szakszervezeti jog. A jogászoknak le kellett tenniük a formák folytonos idomításáról és be kellett látniuk a gyökeres változás szükségességét. Először a »szociológiai módszer» jelszava jelentkezett, főleg szubjektív, spekulatív és deduktív megállapítások kíséretében. Igazi fejlődést csak a dr. Szirtes által »szociográfianak» nevezett módszer jelentett, amely abból indul ki, hogy a jogtudomány a modern gazdasági élet új alakulásainak az alapján eszközölheti csak az életviszonyok jogi megformulázását. E belátás a szociálpolitikai irányzat is előmozdította. A szociográfiai módszer azonban nem jelenti a dogmatika teljes elvetését – hisz a dogmatika a törvényszerkesztés előfeltétele. – hanem csak azt, hogy a jogtudományban nem szabad a dogmák tekintélyének uralkodni. A szociáldogmatikának van létjogosultsága, mert ezt nem a dogmák presztízse uralja, hanem a szociálpolitika irányítja. A szociográfiailag megalapozott és a szociálpolitika által irányított dogmatikai módszernek főelőnyei: a) a formalizmustól való szabadulás; b) a szüntelen fejlődés alaptörvényé avatása a jogtudományban; c) a jog helyességének jobb meghatározása; d) a tudatosság behozása a jog keletkezésének és fejlődésének összes mozzanataiba; e) a demokratikus tendencia.

Az új szociális jogi formák főjelentősége, hogy a kötelmi jog területén a magánjogi fogalmakat újjáalakították és a köz- és magánjog eddigi határvonalait elmosták, így a kollektív szerződés jogterületén az egyéni akarat helyébe az összesség akarata lép és a kollektív szerződési akarat ép oly kötelező, mint a törvény, de a törvényben megnyilatkozó kollektív akarathoz igazabb és rugalmasabb. A kollektív társadalmi akarat megnyilatkozásának eme új, törvényerejű formájával azonban a közjog és magánjog eddigi határai is elmosódnak. Ez áll a szakszervezeti jogra nézve is.

Ez a szerző gondolatmenetének rövid vázlata. Akik a témával foglalkozni akarnak, dr. Szirtes könyvében sok hasznos útmutatást fognak találni.

Vajda Mihály.

Kultúrszocializmus című könyvében Paris Frigyes soproni ny. ügyész azt a nézetet vallja, hogy a szocialisztikus társadalmi berendezés a szocialista eszméknek a közép és felsőbb osztályok intelligensebb köreiben való elterjedése segítségével *békés fejlődés* útján is megvalósulhat. Ezt óhajtja a szerző e könyvével előmozdítani. A szociális jelenségek nagy bonyolultsága miatt egy magasabbrendű társadalmi szervezet és embertípus kialakulásához rendkívül sokoldalú szociálpolitikai tevékenység szükséges. Gondoskodni kell arról, hogy az emberek szaporodását ne a

vak ösztönök, hanem tervszerűség és belátás irányítás. Biztosítani kell az emberek egészségét, a faj nemesedését és tökéletesbülését, e célból kérelmelhetetlen küzdelem indítandó az alkohol ellen is. Fejleszteni kell az emberek szellemi képességeit, látókörét és az erkölcsait, igazságérzetét, kötelességtudását és hozzá kell őket szoktatni az egyszerű természetes életmódhoz. Mindebben a nagy nevelő tevékenységben a jövő iskolájának jut majd a legfontosabb szerep. De nemcsak a szellemi, hanem a gazdasági életet is át kell alakítani, úgy, hogy az biztos és igazságos alapokon nyugodjék. Ennek az az előfeltétele, hogy a termelési eszközök egy része köztulajdonba menjen át. Legfontosabb ennek az elvnek a keresztülvitele a földre vonatkozólag, mert hisz a föld a nélkülözhetetlen kelteke legfőbb szükségleteink, (a táplálkozás, lakás és ruházzkodás) kielégíttessenek. Lehetőleg köztulajdonná kellene tenni a közlekedési eszközöket, vízvezetékeket, világító műveket stb. is. Kívánatos lenne ez a pénzintézetekre és a biztosító intézetekre nézve is. A gazdasági élet fejlesztésének egyik fontos eszköze lenne a termelés fokozottabb szervezése is, amely hatékonyabb, biztosabb és igazságosabb, tehát mindenképpen tökéletesebb gazdálkodási módot tesz lehetségessé. A szerző azután az általános választójog jelentőségéve] foglalkozik és kiemeli, hogy az felkelti a polgárok érdeklődését a közügyek iránt, felkelti az emberekben a felelősség érzetét és így nevelőleg hat. Milyen lesz már mostan az az új társadalom, amely az emiuttal tényezők közreműködése alapján fog létrejönni. Ez a mai társadalomtól abban fog eltérni, hogy ott a jövedelem eloszlása sokkal igazságosabb lesz, a termelők szervezettsége révén a termelési viszonyok sokkal egyöntetűbbek lesznek, a fogyasztás szervezése következtében pedig bizonyos összhang fog beállni a termelés és a fogyasztás között. Egyfelől az állami bevételek növekedni fognak a föld és a közhasznú vállalatok állami kezelésbe jutása révén, másfelől a kiadások csökkenni fognak, mert megszűnik a militarizmus; mindez az adók főképpen pedig a fogyasztási adók nagymérvű leszállítását teszi majd lehetségessé. Az önérdék a jövő államában is nagy szerepet fog játszani, ámde ott egyfelől mindenki kielégítheti majd természetes és jogos egoizmusát, másfelől ellenben az egoizmus elfajulását meg fogják akadályozni. A jövő államában a férfiak és nők közti gazdasági és kulturális különbségek is el fognak tűnni. A szocialista eszmék, amelyek már eddig is oly nagy mértékben elterjedtek, a jövőben még rohamosabban fognak teret hódítani és pedig nem csak a proletariátus körében, így azután a szocialista eszmény erőszak alkalmazása nélkül, intenzív kultúrunka és a társadalmi intézmények fokozatos átalakítása segítségével is elérhető lesz. Ez az, amire az u. n. kulturszocialisták törekcsenek. Főeszközeik lennének: népotthonok létesítése, a termelés és a fogyasztás szervezése, olcsó lakások biztosítása a szegényebb néposztályok részére, a munka szervezése stb. A legnagyobb energiát azonban főleg a föld társadalmi tulajdonba való vétele érdekében kellene kifejteniük. Az értékes munka német nyelven jelent meg.

A szent feladat. A porosz képviselőházban a drágaság kérdésében, és a népnek olcsó hússal való ellátása tárgyában nagyszabású vita folyt, amelyen egyik konzervatív szónok – tiltakozva a húsbehozatal ellen – a népnek a hazai hússal való ellátását szent feladatnak nevezte. A porosz állattenyésztők szerinte nem a saját érdekeiket védik, mikor a külföldi húsbehozatal ellen tiltakoznak, hanem azt akarják, hogy a porosz nép ne egyen külföldi szarvas-

marhát, hanem hazait. A rendkívül érdekes vita lefolyása ez volt:

Bethmann Hollweg miniszterelnök a többi közt ezt mondotta: A rendkívül nagy húsárak kötelességévé tették a kormánynak, hogy enyhítő intézkedéseket tegyen, de legszigorúbban kellett ügyelnie arra, hogy a német húsprodukción alapjai meg ne inogjanak, mert a gazdasági függetlenséggel Németország politikai állásának függetlensége a legszorosabb összefüggésben van. Amidőn abnormis időkben húsárainkat bizonyos magasságban tartjuk, nem gazdasági uzsorapolitikának tesszünk szolgálatot, hanem a hazának fizetjük meg a tributumot biztosságunkért.

Föladatunk volt tehát az (akut húsdrágaságon segíteni, de távortartani mindent, ami a német állattenyésztés alapját megingathatná. Örömmel állapítom meg a nemzeti liberális szónok és a nemzeti liberális párt messzemenő harmóniáját ezzel a fölfogással. A haladó néppárt programjában a honi hús-szükséglet fedezése a német állattenyésztés által új követelmény. Nyomatékosan intennem kell minden oly intézkedéstől, mely mezőgazdaságunknak árthatna. A miniszterelnök ezután jellemzi a tett intézkedéseket, amelyeket mind a két oldalról megtámadtak és hangoztatja, hogy az intézkedéseknek tárgyi és időbeli szempontból szorosan megállapított és körülhatárolt jellegük van. A könnyítések azonnal megszűnnek mielőtt a szomszéd államok járványai ezt megkövetelnék. *A községek tevékenységét a hússal való ellátás terén egyáltalában nem tartja kilátástalannak* és rámutat arra, hogy ez a tevékenység már a kormány intézkedéseinek nyilvánosságra jutása előtt is megvolt és eredményes volt. Örvedetes a községi sertés-hizlalók helyenként való föllállítására is. Mindezek azonban a húsárakat nagyon kevésbé fogják leszorítani.

Áttérve a *belső telepítés* tervezett előmozdításának ügyére, a miniszterelnök közli, hogy mindenekelőtt tizenkét milliót fog kívánni a keletfriziai mintegy tízezer hektárnyi turfamezők kiaknázására. A telepítő-társaságok nagyobb tökében fognak részesülni. Erősíteni akarjuk belső telepítési rendszerünket és ezt helyesebbnek tartjuk, mint új állami telepítési hatóság szervezését. A parasztság erősítése fölötté áll minden pártpolitikai ellentéteknek. Aki azonban a belső telepítést azért akarja, mert ellensége a nagybirtokos-osztálynak és ezt a legszívesebben kiirtaná, nemcsak a történelmi fejlődéssel áll ellentétben, hanem mezőgazdaságunkat és államunkat veszedéi mezteti. A nagy-, közép- és kisbirtok helyes aránya az a mire szükség van. Gondoskodjunk arról hogy az államnak minél több egzisztenciája összenőjön a honi földdel. Ezzel egészségessé és erőteljessé tesszük államunkat.

A vita folyamán az összes szónokok konstatalták a túlságosan nagy élelmiszer-árakat. *A konzervatív* szónok fejtegetései abban csúcsosodtak ki, hogy *a népnek a külföldtől független ellátása egészséges élelmiszerekkel mezőgazdasági és nemzeti szent föladat*, mely alól a nemzet nem is fog kibújni. A centrumárt szónoka utalt arra, hogy a drágaság nemzetközi tünemény. Az élelmiszervámok megszüntetésére nem forog fenn ok. Minél többet fizet egy nép az élelmiszerekért, annál gazdagabb! A szabad konzervatív-párt szónoka intett attól, hogy az argentiniai fagyasztott hústól tegyék függővé az élelmezést.

A pozsonyi vas- és fémmunkások gyűlést tartottak, amelyen Fehér Ferenc, Wittich Pál, Kalmár Henrik, Miakits Ferenc és Kois Géza iparfelügyelő

felszólalása után elfogadták a következő határozati javaslatot:

Az október 21-én Pozsonyban egybegyűlt vas- és fémmunkások kimondják, hogy teljesen magukévá teszik a szónoktól kifejtett álláspontot, amely szerint a helybeli üzemekben az utóbbi időkben mind sűrűbben előforduló üzemi balesetek nem a balesetei szenvedett szerencsétlen munkások vigyázatlanságának, hanem a jelenlegi termelő rendszernek a következményei. Az egybegyűltek meggyőződése, hogy balesetek mindaddig előfordulnak, amíg meg nem szűnik az embernek ember által való kizsákmányolása. Anélkül, hogy az egybegyűltek ezen álláspontjukat föl- adnák, meg vannak arról is győződve, hogy ha a baleseteket teljesen megszüntetni nem is lehet, de azok a minimumra csökkenthetők.

Ebből a tényből kiindulva, az egybegyűlt vas- és fémmunkások követelik, hogy egészségük és életük megóvására a legmodernebb védőeszközöket alkalmazzák, amelyeket a tudományos megállapítások a legjobbnak tartanak. A balesetek elhárítására fontos és megbecsülendő biztosítékot látnak az egybegyűltek abban, ha a helybeli iparfelügyelőség az ipari üzemeket lehetőleg sűrűn ellenőrzi és a gyári bizalmifér- fiaik tanácsati kikéri és megvalósítja.

Ezért az egybegyűltek azon határozott kívánsá- gunknak adnak kifejezést, hogy a jövőben a gyári bal- esetek alkalmával megejtendő vizsgálatoknál a gyári bizalmiférfiakat is meghallgassák. Az egybegyűltek végül felszólítják az összes hivatalokat és törvényes tényezőket, hogy támogassák a munkásságot egészsé- gének és életének védelméért folytatott küzdelmében.

Az olasz bérlőszövetkezetek. Az olasz földműve- lésügyi minisztérium legutóbb érdekes adatgyűjtést rendezett a katolikus földműves- és munkásszerveze- tek körében a szövetkezeti mozgalmat illetően. Esze- rint 64 földbérlőszövetkezet alakult körükben, melyek részint parcellákban gazdálkodnak, részint közösen, részint pedig vegyesen. Az első osztályba tartozó szö- vetkezetek kibérelnek nagyobb területet s azt fölöst- ják tagjaik között, hogy ki-ki gazdálkodjék a maga parcelláján a saját számlájára. A második osztályba tartozó szövetkezetek azonban valóságos szövetkezeti gazdálkodást folytatnak az igazgatóság vezetése alatt. Vannak azután olyanok is, amelyekben egyes gazda- sági műveletek, mint pl. talajjavítás, legelőművelés, trágyázás, forgómegeállítási, sáskairtás stb. közösen történik, sőt részben közös művelés alatt álló termő- földek is vannak, de nagyrészt önálló parcellákban gaz- dálkodnak a szövetkezet tagjai. De még az elsősorban emiittett szövetkezeteknél is divatos, hogy az igazgató- ság a tagok közös használatára gazdasági eszközöket, anyagokat, gépeket, műtrágyát s vetőmagot szerez be úgy, hogy a szövetkezeti eszme ismérvei nemcsak a bérlésnél, hanem az üzem folytatásában is jelentkez- nek. 22 földbérlőszövetkezet által bérevelt terület nagysága 45,141 hektár. A szövetkezetek tagjai sorá- ban legnagyobb számmal a zsellérszámba menő nap- számosak vannak, de sokan vannak a kisgazdák is. Tagjaik száma összesen 9612.

Ipari közigazgatási Szakkönyvtár. Régóta érzett hiányt van hivatva pótolni az Ipari Közigazgatási Szakkönyvtár, melynek első könyve dr. Dénes Sándor miniszteri s. titkárnak az Iparhatósági Telepengedélyekről irt munkája most hagyta el a sajtót. A Szakkönyvtár azt a feladatot tűzte maga elé, hogy az iparra vonatkozó jogszabályokat, melyek ma a legelször- tabb helyeken kutathatók csak fel, összegyűjtse és a jog- gyakorlatlaltal együtt tudományos rendszerbe foglalva, fel- dolgozza. A szakkönyvtár ugyan nem hivatalos vállalat, de

annak következtében, hogy főszerkesztője a kereskedelem- ügyi minisztérium ipari közigazgatás és törvényelőkészítés szakosztályának főnöke : Dr. B a r t h o s A n d o r miniszteri tanácsos műegyetemi tanár lett, biztosítva van az, hogy az érdekeltek a most irányadó felfogásról nyernek tájéko- zást. A főszerkesztőt, aki az irodalomnak legjelesebb mun- kása és a műegyetemen az ipari közigazgatási jog előadója, a szerkesztői teendőkből Dr. D á n o s A r p á d szakíró, a minisztérium ugyanazon osztályának előadója, a közgaz- daságtan tanára fogja támogatni. A szakkönyvtár munka- társai a minisztériumok és egyéb hatóság legjelesebb tagjai közül valók. Ez az első könyv, dr. Dénes Sándor s.-titkár munkája s elsőrangú alkotás.

Alkoholizmus és munkásvédelem. Az osztrák munkaügyi tanács bizottságot küldött ki az alkohol- kérdés tanulmányozására, amelynek eredményeké- p a bizottság elnöke, dr Schwiedland, most jelentést tett a bizottság működéséről. A jelentés érdekes adatokat kö- zöl és egy egész sorozatot a javaslatoknak terjeszti elő az alkoholizmus leküzdésére. E szerint a következők volnának a teendők:

Törvényhozási úton:

1. A házi szükségletre dolgozó pálinkafőzdek megadóztatása.
2. Erjesztett vagy égetett italok 18 éven aluliak részére való kiszolgáltatásának eltiltása.
3. Italadósság perelhetetlenségének és korcsmban kötött ügyletek érvénytelenségének kimondása.
4. Heti bér- fizetés kötelezettségének megállapítása.
5. Felhatalma- zása a munkásbiztosítási pénztáraknak, hogy az iszá- kosság leküzdésére kiadásokat eszközölhessenek.
6. Diákegyesületek törvényes alapítása az absztinencia előmozdítására.

Közigazgatási úton:

1. Kötelező oktatás az alkohol és élvezetének kö- vetkezményei tárgyában.
2. Előadások tartása a kato- naság részére.
3. Az antialkoholista egyesületek kiadós támogatása.
4. Az italmérségi engedélyek korlátozása, az alkoholmentes étkező-, népkávéház- és vándorló hűsítőital-árúsítási engedélyek megszerzésének meg- könnyítése.
5. Kávénak, tejnek, hűsítő italoknak csésze- pohárszámra való árúsítása a pályaudvarokon.
6. Az alkoholfogyasztás eltiltása a munkaidő alatt minden állami üzemben, kávé-, tel- és tea-főzők felállítása ugyanott, ásványvizek árúsítása beszerzési árban.
7. Közreműködés oly munkarendek létesítésére, amelyek szerint a munkahelyen az alkoholfogyasztás tilos.
8. Az üvegsörárúsításnak és zárt palackokban való pá- linkaeladásnak engedélyhez kötése.
9. Szombat d. u. 4 órától hétfő reggel 8 óráig tartó pálinkamérségi tila- lom az ipari és bányahelységeken, vagy ahol hétköz- ben történik a fizetés, a fizetési nap délutánján is, va- lamint a táncmulatságok lehető korlátozása.
10. Abszti- nens egyének előnyben részesítése a bányákban, szál- lítási üzemeknél és betegápolásban való alkalmaztatás körül.

A járadék biztosítás Szászországban. A szászor- szági inartestületek szövetsége szövetkezeti alapon já- radék biztosító intézetet alapított az ipartestületekben szervezett kisiparosok számára. Az intézet a múlt héten kezdte meg működését. Négy osztálya van. A tagok heti befizetése ez:

25-30 éves korig	27 54	81 108	pfenig
31-35 éves korig	34 68	102 136	pfenig
36-40 éves korig	43 86	129 172	pfenig
	10 20	30 40	márka

Az első 25 éven belül nincs a tagoknak igényük járadékra. 65 éves kora előtt sem kaphat senki jára- dékot. Az említett szövetség az alapítási költségekhez 1000 márkát adott és ezenkívül évenként is ad vala- mit az igazgatási költségekhez.

A németországi gazdasági harcokról számol be a Correspondenzblatt egyik legutóbbi száma. Eszerint 1911-ben összesen 9760 bérmozgalom volt Németországban, amelyben 1,011.669 személy vett részt. Ebből 6756, vagyis 69.9%, 686.416 résztvevővel munkabeszüntetés nélkül végződött, míg 2914 esetben (30.1%) 325.253 résztvevővel sztrájkKál vagy kizárással végződött. Az előző évvel szemben az 1911-iki gazdasági mozgalmak számra és terjedelmre nézve valamivel csekélyebbek. Emellett figyelembe kell venni, hogy 1910-ben volt az igen terjedelmes építőipari bérmozgalom. A sztrájkban résztvevők számát tekintve, 1911-ben a fémipar, a gép- és hajóépítő-ipar vett legnagyobb számú részt a küzdelmekben. A gazdasági mozgalom összes Költségei 16,272.313 márkát tettek ki. Ebből sztrájkra és kizárássokra 16,062.906 márka esik. Csupán a kizárássokra 5,821.641 márkát költöttek.

7046 bérharc (72.9%) teljes eredményteljesen végződött. A sztrájkok és kizárássok következtében 6,864,240 munkanapot veszítettek. Ebből a veszteségből csupán a kizárássokra 2,105.178 nap esik.

A mozgalmak eredményeiről 1905 óta vezetnek pontos statisztikát. Amennyiben a statisztika a munkaidő megrövidítése és a munkabér emelésére vonatkozik, a következő képet nyerjük:

A munkaidőt megrövidítették hetenként:

	Személy javára	Osszesen	
1905.	183.658	686.137	órával
1906.	337.441	1,238.725	„
1907.	245.695	900.739	„
1908.	59.324	183.751	„
1909.	66.794	215.813	„
1910.	344.570	756.564	„
1911.	293.316	760.594	„

A munkabéreket emelték hetenként:

	Személy javára	Osszesen	
1905.	412.331	857.524	márkával
1906.	684.157	1,271.208	„
1907.	497.963	955.871	„
1908.	236.641	365.923	„
1909.	243.400	429.744	„
1910.	827.627	1,815.537	„
1911.	592.066	1,058.594	„

A munkások nyereségrészesedésének kérdésén kimerítő módon tárgyaló könyv jelent meg Parisban Etienne Antonellinek, a társadalomtudományok tanárának tollából. A „Les Actions de Travail” című munkához Briand, a francia igazságügy miniszter írt előszót, amelyben kilátásba helyezi, hogy a szerző fejtegetéseinek alapján törvényjavaslatot fog szerkeszteni a „munkásrészesvények” jogi szabályozása tárgyában. Antonelli valóságos panacéának tartja a munkások részesedését a vállalat jövedelmében. De nem olyan alakban, amint azt eddigelé itt-ott csinálták, hogy t. i. egyszerűen a bérfizetésnek egy ügyesebb módja volt a részesedés, hanem úgy, hogy az eddigi tőkerészesvények mellett ugyancsak gyümölcsöző és több-kevesebb egyenjogúságot biztosító munkarészesvények is bocsátassanak ki, amelyek a munkások között kerüljenek szétszétásra. A munkások ezáltal egyenként és összességükben tulajdonosaivá válnak a vállalat munkabefektetésének. Erre a „munkatőkére” eső nyereséget egymás között tetszés szerint eloszthatják és a vállalat igazgatásában csakúgy részük van, mint a tőkerészesvényeseknek. Antonelli, mint említettük, rendkívül sokat vár ettől a berendezéstől, amelyben hidat lát egyik osztálytól a másikhoz. Ő úgy gondolja, hogy a tőke és a munka harcában nagy mozgató ereje van a munkásság gazdasági és pénzügyi tudatlanságának. A munkás, akiből gépet csináltak, nem lehet más, mint gép, amelynek semmi érdekérzete nincsen a vál-

latat dolgai iránt, így nem csoda, ha a saját megélhetésének ingadozó voltát és a vállalat nyereségének állandó voltát tartva szem előtt, felforgatóvá válik. A nyereségrészesedés ellenben munkásból munkatárssá teszi őt és apránként beleneveli a gazdasági és pénzügyi ügyek ismeretét. Emellett munkájában több öröme lesz, nem fogja többé gyűlölni és utálni munkahelyét és szerszámaikat, ami viszont közelebb hozza őt a tőkevállalkozóhoz, mert az üzlet közvetlen igazgatásában való részvétel meg fogja őt győzni afelől, hogy a vállalkozó dolga nem csupán a nyereség bezebeeléséből áll, és hogy az osztalékot nem csak a Marx-féle „Mehrwert” hozza össze, hanem a vállalkozó intelligenciája is kezdeményező szelleme is. Briand nagy elragadtatással karolja fel az eszmét a könyv előszavában és ígéri, hogy addig is, amíg a tapasztalatok alapján a „kötelező” nyereségrészesedés törvényileg lesz szabályozható, az állam nagy figyelemben és pénzügyi kedvezményekben fogja részesíteni az Antonelli elvét megvalósító vállalatokat.

A gyárak orvosi ellenőrzése Angliában. Angliában 2000 orvos van alkalmazva a gyárak és műhelyek ellenőrzésére. A felügyelő orvosnak jogában áll bármely üzemet bármely időben megtekinteni és minden személyt megvizsgálni, akit ott talál. Az ipartörvény rendelkezéseinek megsértéséről jelentést kell tennie a hatósági felügyelőnek. Az orvos hatáskörébe tartozik a vizsgálat baleset esetében, az első bizonyítvány kiállítása, valamint a baleset okának a kikutatása. Azonkívül az ő joga jelentést tenni a foszfor-, arzén-, ólom- és higanymérgezésekről és vizsgálatot indítani ebben az ügyben. 1908-ban 727 mérgezésről tettett jelentés, 1898-ban 1327-ről. Az ipari mérgezések és betegségek esetén történő kártalanítás alkalmával az orvost illeti a döntő szó, mert az ő jóváhagyása nélkül járadék nem fizethető. Az orvos állítja ki a bizonyítványokat arra vonatkozólag is, hogy a 16 évnél fiatalabb munkások az illető munka végzésére alkalmasak-e. Jogában áll az alkalmazhatóságukat feltételekhez nem kötötten vagy csak bizonyos feltételek mellett kimondani. Be meg is tilthatja az alkalmazásukat. Évente kb. 350 usque 400 ezer vizsgálat történik, amelyek alkalmával körülbelül hétezer ijjut utasítanak el testi alkalmatlanság miatt. 13.000 elutasítás közül a tisztatlanságra 30, a szervi bajokra 8, a ragályos betegségekre 3, a tökéletlen gyógyulás eseteire 2.3 százalék esett.

A modern hírlap gazdasági alapjaival foglalkozik Max Garr hasonlócímű érdekes könyve. (Wien, 1912.) A posta, a telegráf az egyre hevesebb konkurrenciával kapcsolatban azt okozza, hogy újságok kiadása, főképen pedig létesítése, nagy tökélet nélkülözhetetlenné és ez az oka, hogy az újságok nagy része nem sokkal az alapítás után megszűnik vagy bármely magánérdekeltség részére megvásárolható lesz, amely elég kellő tőkével rendelkezik. Főképen a hirdetésekre és előfizetésekre vonatkozó rész érdekes. Az újságírás különösen Franciaországban helyezkedett erősen üzleti alapokra. A lapok pénzügyi részét bérzeirodák és magánvállalkozók bérelik ki. A Petit Parisien 600.000, az Echo de Paris 400.000 frankot kap ennek fejében. Komolyan vehető német lapoknál ilyesmi nem fordul elő. De azért a német sajtóra is áll az, amit a nemrég elhunyt liberális politikus, Theodor Barth mondott: „A modern sajtó előtt kisebb jelentőséggel bír a közönség szellemi befolyásolásának a gondolata, mint az a kérdés, hogy hogyan lehet a nyomtatványokon a lehető legnagyobb haszonnal túladni.”

A keresztényszocialistákkal foglalkozik Hubert Lagardellenek a Le Mouvement Socialiste-ban megjelent „Les Catholiques sociaux” című értekezése. Szerinte a keresztényszocialista mozgalom oly pezsgő szellemi életéről tesz tanúságot, aminővel a szocializmus nem dicsekedhetik. Ebben rejlik e mozgalom ereje. Viszont gyengeségét okozzák az össze nem egyeztethető ellentmondások, amelyeket magában rejt. Nem arra céloz a szerző, hogy a munkások ezen pártját filantróp burzsoák vezetik. Hisz a kapitalisták a szocialista mozgalomban is képviselve vannak, A vallásos hit sem rejti magában szükségképpen a mozgalom bukásának a csiráját. E mozgalom legfőbb nehézsége, hogy nem tud választani a munkások és munkaadók között. A társadalmi osztályok kibékítésének az ábrándja beleütközik az osztályharc brutális tényébe. Az egyház ugyanolyan mint a demokrácia. Mind a kettőnek elve a népies kormányzat és ugyanaz a végzet teszi őket az oligarchia szolgáivá. Természetesen nem maradhat el az a pillanat, amidőn az elvek és a valóság között oly kiáltóak lesznek az ellentétek, hogy visszahatás keletkezik magának a katholicizmusnak és a demokráciának a kebelében, amely azt hangoztatja, hogy vissza kell térni az eredeti kiindulópontoz, a néphez. Így keletkezik a *szociális* katholicizmus és a *szociáldemokrácia*. A szociális katholicizmus fejlődésének speciális nagy nehézsége, hogy az egyház teljes mértékben alá van vetve Róma vezetésének. Még XIII. Leó is óvakodott attól, hogy a tőkés hatalmát fenyegetse és csak a legszükségesebb engedményeket volt hajlandó megtenni, sőt utóda, X. Pius pápa mereven szembehelyezkedett a szociális modernizmussal. Ez az oka, hogy Franciaország, Belgium, Németország és Ausztria szociális katholicusai teljesen meddő munkát végeznek.

A szerző végül a szindikalista szocializmus szempontjából foglal állást a keresztényszocializmussal szemben. Szerinte ennek nem kell a keresztényszocializmustól félnie, sőt az még hasznára is lehet neki. Egyrészt azzal, hogy a kapitalizmust bírálja, másrészt azzal, hogy a munkásokat a munkaadók elnyomása, és kizsákmányolása felől fel világosítja. Ez által bizonyos lappangó erőket kelt fel, és ha ezek egyszer működésbe jönnek, nem lehet majd őket többé visszatartani.

Szociálpolitikai célokra birodalmi petróleummonopólium készül Németországban. Az erről szóló törvényjavaslat már készen van és a november 26-dikán összeülő Reichstagnak be is fogják nyújtani. Az eddig megjelent félhivatalos közlemények szerint csupán a nagykereskedelem lesz a monopólium tárgya, a kezelést pedig nem államhivatalnokok fogják gyakorolni hanem e célra létesülő részvénytársaság, amelynek csak bizonyos szokásos kamatnyereséget szabad elérnie. Az ezen fölül elért nyereség négytöd része az államé lesz. A cél azonban nem a nyereségnövelés, hanem a petróleum árának lehető alacsony és egyenlős szinten való meertartása. Az állam a maga nyereségét egészben szociálpolitikai célokra szánta, amiket közelebből még nem jelölt meg. csak a többé-kevésbé jól értesült orgánumok vélik tudni, hogy az agkori biztosítási korhatár leszállítását 70 évről 60 évre akar in a jövedelemmel az állam biztosítani.

Kétezer orvos van a gyárfelügyelet terén alkalmazva Angliában. Ez az ipari orvos jogosítva van a gyárat bármikor meglátogatni és minden ott lévő egyént megvizsgálni. Az ipartörvény ellen elkövetett kihágásokat köteles az iparfelügyelőségél följelenteni.

Az ő dolga a balesetvizsgálat és erről az első bizonyítvány kiállítására, valamint a baleset okainak földerítése. Az ipari mérgezések eseteit is neki kell megvizsgálnia és bejelentenie. Végül ő állítja ki a 16 évesnél fiatalabb munkások számára az alkalmassági bizonyítványt mintegy 20 iparágban. Ezt a bizonyítványt fentartással is kiállíthatja, bizonyos feltételekhez kötheti vagy megtagadhatja. Évente 350.000–400.000 ilyen fiatalok kerül vizsgálat alá, akik közül mintegy 7000 nem kap bizonyítványt szervezeti alkalmasság hiányában.

Vallás és népesedés. A statisztikai közlemények 32. kötetének kimutatása szerint Magyarország is a csökkenő népességű országok közé tartozik. 1871-1880. évek között 1000 lakosra 44.3. 1909-ben 37 születés esett. A szaporodás megoszlása vallások szerint a következő volt

Vallás	2000 lélekre eső szaporodás ^s 1900-ban	1908-ban	Nővési (+) vagy Csökkenési (-) arányszám
Római katolikus	13.8	12.8	—1.0
Görögkatolikus	12.5	14.1	+1.6
Református	10.2	10.3	+0.1
Évangélikus	11.6	9.4	—2.2
Görögkeleti	8.7	7.3	—1.4
Unitárius	10.4	11.0	+0.6
Izraelita	16.9	12.8	—4.1
Általában	12.4	11.5	—0.9

1900-ban tehát a legnagyobb szaporodást a zsidók tüntették fel, azóta pedig a görög- és római katolikusok. Ha azonban csak a törvényes születésűeket vesszük számításba, a legnagyobb szaporodást a zsidók és aztán a római, aztán a görögkatolikusok mutatják.

A németországi keresztény szakszervezetek szövetsége most tette közzé jelentését az 1911-iki évről, amely a jelentés szerint a szakszervezeti princípiumért vívott harc jegyében állott, t. i. annak a harcnak a jegyében, amelynek célja a szakszervezetek teljesen függetleníteni a politikai pártoktól. Elmondja, hogy a szociáldemokrata párt lapjai állandóan tüzelnek a szervezetek vezetőinek elnyárspolgárosodása és elbürokratizálódása ellen, mint amely nagy nehézségeket gördít a forradalmi propaganda elé. Cítlja az építőmunkásszövetség hivatalos lapjának, a „Grundstein”-nak egy cikkét, amely szintén tiltakozik a kedélyek folytonos felkorbácsolása ellen, mert annak az árát a szervezetek adják meg. A keresztény munkásmozgalom történeti feladatául a szociáldemokrácia híveinek a felvilágosítását jelöli meg a jelentés, eloszlatható náluk a népelet és gazdasági élet igazi összefüggéseinek felderítése ellen táplált bizalmatlanságot, hogy ismét érezzék a német szorgalom és kitartás hatalmas eredményeinek örömét és ismét feltámadjon bennük a megértés az egész nemzet szükségleteivel szemben. A szövetség hivatalos lapja, a „Zentralblatt” 16.200 példányban jelent meg, emellett olasz, francia, lengyel és dán lapot is ad ki a szövetség. A felvilágosító iratok 20.037 márkát emésztettek fel és 21.585 márkát jövedelmeztek, tehát még nyereség is maradt a felvilágosításon. Nyereséggel zárta le a mérleget a főitkarság is, amelynek bevétele 134.9 ezer, kiadása 118.6 ezer márká volt.

A manchesterizmus végvonaglásainak lehetne nevezni a francia iparosok és kereskedők szövetségének memorandumát, amelylyel a parlamentre akar tak hatni a varrónó-otthonmunka szabályozása tárgyában. Erre vonatkozólag ugyanis egy a modern szociálpolitikai felfogásnak megfelelő javaslat fekszik a törvényhozás előtt és ennek a javaslatnak törvényerőre emelkedését mindenképpen meg akarja akadályozni a munkáltatók érdekképviselete. A memoran-

dum főbb érvei, hogy a bérszabályozás illetéktelen beavatkozás a munkaadó és munkás egyezkedési szabadsága; hogy az otthonmunkának az iparfelügyelet alá helyezése sérti az otthon szentségét; hogy a bérszabályozás veszélyezteti a szociális békét stb. Milyen hangzások van manapság ezeknek a jelszavaknak, a melyeknek megdönthetetlen igazságára csak nemrégiben még esküdött a nemzetgazdaságtan tudománya?!

A gyermekmunkás kizsákmányolása gróf Károlyi Mihály gyárában. A következő sorokat vettük:

„Heves és Nógrádmegyékben terül el gróf Károlyi Mihály 38.000 hold kiterjedésű birtoka. A gróf parádi birtokán üveggyártással is foglalkozik. Az üveggyárban a legborzalmasabb embernyúzás folyik. 10-12 éves fejletlen gyerekleányok vannak munkában, akiknek keresete a gyárvezetőség bevallása szerint 25-30 krajcár. A legnehezebb és legemberölőbb munkát, az *üvegfüjást*, 16-18 éves suhancok végzik, akiknek átlagos napi keresete 66 krajcár. Így aztán könnyen érthető a gyárvezetőség büszkélkedése egy ismerősöm előtt, hogy ez a régi rendszerű üveggyár tisztán 18 százalékot hoz.”

Hogy ezt a szemérmetlen gyermekkizsákmányolást az iparfelügyelő és a főszolgabírói hivatal szó nélkül eltűri, érthetetlen lenne előttünk, ha nem tudnók, hogy az egész állami és megyei tisztviselői kar ellenmondás nélkül hajol meg a grófi uradalom intézője előtt. *Felhívjuk a budapesti iparfőfelügyelőség figyelmét ezekre a szégyenteljes állapotokra.*

Idegen biztosító társaságok beözönlése. A külföldi biztosító társaságok száma a „statisztikai közlemények” kimutatása szerint rohamosan nő Magyarországon. Eltekintve attól, hogy ezek főleg a német társaságok tekintélyes része vagyoniilag sem nyújt olyan biztosítékot, mint a hazai nagy intézetek, a magyar tőkének külföldre való szállítása nemzetgazdasági szempontból is érzékeny veszteséget jelent az országra nézve.

Büntettesek lélektanának tanulmányozására intézetet fog Franciaország felállítani. Az intézet célja rendszeres tanulmány tárgyává tenni a büntettes ty-pust, a leszármazás, a szellemi képesség és a környezet szempontjából.

Munka fizikai és munka egészségügyi intézet felállítását vette tervbe a „Kaiser Wilhelm Gesellschaft, amelyben a társaság elnökének szavai szerint : „a munka hasznos és Káros befolyása az egészségre a munkaképesség megtartásának és fokozásának feltételeit kell vizsgálat alá venni.” Ebből az alkalmából érdemesnek tartjuk megemlíteni, hogy az esseni bányaegyesület 25.000 márka pályadíjat tűzött ki a legjobb biztonsági lámpa megszerkesztésére.

A német földreform mozgalom, mely a telket és földet a magánüzérkedésből kivonni törekszik, hatalmas fejlődést mutat ebben az évben. 1912-ben a szövetséghez 748 szervezet tartozott. A múlt hóban októberben megtartott szövetségi gyűlésen a következő előadások tartottak: Német földreform, melynek előadója az örökbérlet újra való szabályozását ajánlotta ; – ifjúsági nevelés és földreform, – az új birodalmi földadó, – népegészségügyi és földreform.

Munkásbiztosítás.

Rovatvezető: dr. Halász Frigyes,
az Országos munkásbetegsegélyző és balesetbiztosító-pénztár
s titkára.

Az országos pénztári járadékbizottságok hatásköre a pénztár igazgatóságának legújabbán hozott határozata folytán tetemes bővítést nyeri, úgy, hogy azok az új rendezés folytán az elnökség és igazgatóság mellett elsőrendű jelentőségű önkormányzati szervekké váltak a balesetbiztosítási ágazat terén. A járadék-bizottságok eredetileg egyrészt a baleseti kártalanítási ügyeknek a sérült szakmájába tartozó igazgatósági tagok általi részletes, alapos elbírálását, másrészt az igazgatóságnak lehető tehermentesítését célozták, mivel a rendkívül nagy számban, ülésenkint száz számra (a szeptember havi ülésen 1100 kártalanítási ügy volt napirenden) tárgyalás alá kerülő balesetkártalanítási ügyeknek az igazgatóság részéről való, kellő részletességű letárgyalása fizikai lehetetlenség volt. Az igazgatóság 4 járadékbizottságot alakított, melyek ügyköre a következőleg van beosztva: I. Fém- és gépipar, cséplés, kohók. II. Textil-, ruházat-, szőrme-, bőr-, papír-, faipar; sokszorosító ipar. III. Építkezés, építő-iparok, épület-fenntartás és közlekedés. IV. Vegyészeti ipar, élelmezés, kerámia, világítás, tisztítás. Az I-III. bizottságnak 8-8, a IV. bizottságnak 6 tagja van, kiknek fele munkaadó, fele biztosított. Ezen járadék-bizottságok tárgyalják részletesen az egyes kártalanítási ügyeket s azok teszik meg az igazgatóságnak a kártalanítás tárgyában hozandó határozatra vonatkozó javaslatokat. A praxis azt mutatja, hogy az igazgatóság teljes bizalommal viseltetik a járadék-bizottságok munkája iránt, mert javaslataikat rendszerint vita nélkül magáévá teszi. Hogy a kártalanítási ügyeken kívül bizonyos egyéb ügyek az autonómia részéről ugyancsak mentől behatóbban bíraltassanak el s viszont az igazgatóság főleg csak az elvi jelentőségű vagy egyébként fontos ügyekkel legyen kénytelen részletesen foglalkozni, a balesetkártalanítási ügyek terén oly kitűnően bevált bizottságok hatáskörét az igazgatóság legutóbbi ülésén a külföldi tanulmányutat tett tisztviselők jelentésének figyelembevételével elkészített részletes baleset-biztosítási munkaprogramm elfogadásával kapcsolatban lényegesen bővítette. Elhatározta ugyanis, hogy a balesetügyekben hozott választott bírósági *ítéletek megfelelőbbzése* kérdésében az illetékes járadék-bizottság véleménye előzetesen kikérendő, s csak így terjeszthető az ügy az elnökség és igazgatóság elé. Elhatározta az igazgatóság, hogy a jövőben a járadék-bizottságok intézik el az igazgatóság nevében a besorozott *kisipari üzemeknek nagyiparivá, a nagyipariaknak kisiparivá való átminősítését*, ök eszközlik a *középvessélyességi számtól eltérő besorozásokat* (míg ellenben az üzembesorozási egyéb ténykedések igazgatóság mellőzésével, tisztán adminisztratív utón intézendők el.). A járadék-bizottságok hatáskörébe utaltatott a munkaadók ellen a *T. 81. §-a alapján indítható megtérítési perek* megindításának kérdésében való véleményadás, úgyszintén a konkrét üzemekre vonatkozó *balesetvédelmi intézkedések* megtétele. Ezen hatásköri kibővítéssel kapcsolatban elhatározta az igazgatóság a járadék-bizottságok számának szaporítását is. A baleseti kártalanítási ügyekben hozott választott bírósági *ítéletek megfelelőbbzésének* kérdésében való véleményadásnál követendő bizottsági eljárásra nézve az országos pénztár igazgatósága igen figyelemre méltó szabályzatot állapított meg. Ezen szabályzat értelmében legalább minden második hét csütörtöki és pénteki

napjára egybehívandók a járadékbizottságok. Az ítéletek megfelebbezésének kérdésében, – amennyiben sérült állapota (munkaképességsökkenés foka) képezi a felebbezésre vonatkozó tisztviselői javaslat alapját, a bizottság mindenkor a *személyesen meghívandó sérült állapotának közvetlen szemlélete alapján ad véleményt.* A sérült berendelése azonban oly időpontra kell, hogy szóljon, hogy a járadékbizottság ülése előtt még a pénztár orvosi osztálya újabb alapos vizsgálat alá vehesse a sérültet. A járadékbizottság ülésén 1. mindenkor lehetőleg az rendelendő ki előadónak, ki az O. P. megfelebbezett határozatát készítette; 2. hivatalból köteles részt venni a kártalanítási osztály vezetője, felvilágosítás adás céljából pedig 3. az orvosi és 4. a műszaki osztály képviselője.

A járadékbizottság a felebbezési ügyeket a kártalanítás előzményeitől teljesen függetlenül dönti el. Az előadó kizárólag az objektív tények (név, kor, foglalkozás, a baleset tényleírás, az iratok alapján kiderülő és határozathozatal alapjául szolgált anatómiai vagy pszichikai lelet) előadására szorítkozik. *Az előbbi orvosi, igazgatósági vagy választott bírósági értékelést a bizottság tagjaival vagy orvosi és műszaki tisztviselőivel közölni tilos.* A sérült a bizottság előtt való megjelenésekor figyelmeztetendő, hogy az előbbi értékelést előadásában ne érintse.

A bizottsági tagok az észleltek és előadottak alapján a munkaképességsökkenés fokára vonatkozólag nyilatkoznak. E nyilatkozatok után előadó ismerteti az előbbi pénztárorvosi véleményeket, az Országos Pénztár igazgatósági határozatának véleményét, a választott bíróság orvosszakértőjének véleményét és az Ítélet értékelését és megokolását. Az értékelés kérdésének ebben a szakában a bizottsági ülésen résztvevő tisztviselők az értékelésre vonatkozó megokolt véleményüket előterjeszhetik. A bizottság ezután határoz. Ha az ítélet és a járadékbizottság értékelése között 25%-ig terjedő ítéleteknél 5%-os, ennél magasabb értékelést megállapító ítéletekhez képest pedig ennél nagyobb eltérés mutatkozik, úgy az ítélet megfelebbezésére tendő javaslat.

Felfüggesztett pénztári tisztviselőnek mennyi lakpénz jár. Egyik kerületi pénztár tisztviselőjét a fizetésnek felére való redukálása mellett felfüggesztette állásából. A lakbérnegyedkor – tekintettel arra, hogy a fegyelmi ügy rövid időn belül való befejezése várható volt – a pénztár nem $\frac{1}{4}$ évi, hanem csak egy havi lakpénzt folyósított számára. Az O. P. elnöksége, előterjesztés folytán, tárgyalván az ügyet, megalapította, hogy a felfüggesztett tisztviselő lakpénze sem 1 hónapra nem korlátozható, sem úgy, mint a fizetés, telére nem redukálható, hanem lakbérnegyedkor a teljes lakpénz kifizetendő. A fegyelmi szabályzat 28. §-a értelmében ugyanis felfüggesztés esetén a „fizetés” redukálható, de nincsen ott szó a lakpénzről miért is a javadalmazásnak nem említett részei közé tartozó illetményi részek teljes egészükben kiszolgál tata η dók a tisztviselőnek.

Törvénytelen gyermek teljesen árvának tekintendő a balesetkártalanítás szempontjából, s így a T. 72. §. 3. bekezdése értelmében 30%-os járadékra van igénye a budapesti választott bíróság 912. A. bal. II. 16. sz. ítélete szerint. A bíróság abból indul ki, hogy a törvénytelen anya az elhalt sérült után nem kap járadékot, tehát az 1907: XIX. t.-c. ezt az anyát és feleséget nem létezőnek tekinti, s ezért a kártalanításnál is nem létezőnek tekintendő.

Iskolai takarítónó ablaktisztításnál előálló balesetéből kifolyólag a budapesti vál. bíróság 911. A. bal. II. 238. sz. ítéletével járadékot ítelt meg azon értelmezés alapján, hogy a T. 3. §. 7. pontja szerint az ablaktisztító munkánál alkalmazottak balesetbiztosítási kötelezettség alá esnek, anélkül, hogy a törvény kifejezetten megkívánná, hogy ezen munkák vállalkozásszerűen végeztessenek. Az Országos Pénztár elnöksége elrendelte az ítélet megfelebbezését, mert az 1907: XIX. t.-c. 3. §-a értelmében csakis ablaktisztító vállalatok esnek balesetbiztosítási kötelezettség alá, nem pedig hasonló munkát házilag végző munkaadók alkalmazottai.

Pénztári tisztviselő teljesen árván maradt gyermekének nevelési díja. A nyugdíjintézet alapszabályainak 36. §-a értelmében a gyermekek nevelési díjának évi összege az özvegyi ellátmány 20 százaléka, az összes gyermekek nevelési díjának évi összege pedig nem haladhatja meg az özvegyi ellátmány évi összegét, ha tehát ötnél több gyermek van, akkor már nem mindegyik kap 20 százalékot, hanem a nevelési díj megfelelően beszállítatik. A 36. §. 2. bekezdése azonban azt is kimondja, hogy *teljesen árván maradt gyermekek a fenti nevelési díj kétszeresét kapják.* Minthogy ezen rendelkezés különféleképpen magyarázható, egyöntetű eljárás biztosítása végett az O. P. elnöksége kimondta, hogy a szakasz második bekezdését akként értelmezi, hogy nevelési díj fejében a teljesen árván maradt gyermekeket a 36. §. első bekezdésében körülírt nevelési díj kétszeres összege megilleti, de az összes gyermekek nevelési díja együttvéve *nem haladhatja meg annak az összegnek kétszeresét,* mely a gyermekek anyját özvegyi ellátmány fejében megilletné.

A központi fürdőbeutalás költségei. Az O. P. igazgatósága elhatározta, hogy a helyi szervek tagjainak fürdőbe és gyógyintézetekbe való beutalásával foglalkozó országos pénztári alkalmazottak személyi járandóságai, valamint a fürdőügyek elintézésével kapcsolatban felmerült dologi kiadások *a beutalt tagok ápolási napjainak arányában* az egyes helyi szervek által megtéríttessenek. Egyben kimondta az igazgatóság, hogy az 1911. év második felében az ily címen felmerült és 6688 korona 28 fillért kitevő költség naponkénti 53 fillérral, az 1912. év első felében felmerült 9567 korona 58 fillérnyi költség naponkénti 47 fillérral téríttessék meg az ápolási napok száma szerint minden azon helyi szervek által, amelyeknek tagjait központi-lag utalták fürdőbe és gyógyintézetekbe.

Személyi változás az O. P. igazgatóságában. Lánzy Leó igazgatósági tag tisztségéről lemondván, az egyforma szavazattal bíró póttagok között az elnökség ülésén megejtett sorsolás útján Dr. Hauser Adorján, a kassa-oderbergi vasút vezérigazgatóhelyettese hivatott be rendes tagnak az O. P. igazgatóságába.

Kisázsiai üzem biztosítási kötelezettsége. P. és Bp.-i cég ismidii (Kisázsia) üzemének balesetbiztosítási kötelezettségét az elnökség kimondotta. A cég arról értesítette az O. P.-t, hogy a határozatnak nem szerezhet érvényt külföldön alkalmazott külföldi (török) alkalmazottaival szemben, mert azok a magyarországi törvények betartására hazájukban nem szoríthatók. Az O. P. elnöksége a bejelentést a biztosítási kötelezettséget kimondó határozat elleni felebbezésnek tekintve, az állami mb. hivatalhoz terjesztette fel elintézés végett.

A Munkásbiztosítás és a Helységnevtár. Az Országos Pénztár azon kérelemmel fordult a kereskedelemügyi miniszterhez, hogy a helységnevtárban egyéb

adatok mellett az is feltüntetessék, hogy az egyes községek melyik kerületi munkásbiztosító pénztár körzetéhez tartoznak. A miniszter értesítette a Pénztárt, hogy ezen kérelmet teljesíthetőnek nem találta, mert a munkásbiztosító pénztárhoz tartozáson kívül még számos olyan viszonylata van a közigazgatásnak, mely a helységnévtárban ép oly joggal helyet foglalhatna – pl. pénzügyigazgatási, iskolai, gyermekvédelmi, közegészségügyi, kereskedelmi és iparkamarai beosztás stb. – s amelyek a munkáspénztárhoz való tartozás kérdésével legalább is egyenlően fontosak. Ha azonban ezek az adatok mind belevétnének a helységnévtárba, a kiadvány olyan terjedelmes lenne, hogy legfőbb célját, a könnyű kezelhetőséget, semmi esetre sem tudná szolgálni. Az Országos Pénztár a kívánt céll most egy járási névtár készítésével kívánja megoldani, olyképen, hogy a névtár tartalmazza betűrendben a járások neveit s minden járásra nézve azt, hogy melyik kerületi pénztárhoz tartozik. Minthogy a Helységnévtárból megállapítható, hogy az egyes községek mely járásba tartoznak, a Helységnévtár és a járási névtár együttes használata mellett könnyen megállapítható lesz minden egyes községre nézve az is, hogy melyik kerületi pénztár területén van.

A fiumei kisiparosok által fizetendő járulék százaléka tekintetében vita támadt a pénztár és a kisiparosok között. A pénztár véleménye szerint a 2%-os járulék 1912. július 1-én Fiúmében is megszünt, a kisiparosok nézete szerint azonban a T. 25. §. ut. bekezdésében említett öt évi időszak a törvénynek Fiúmében való életbeléptetésétől számítandó, tehát a 2%-os kedvezmény 1916. március 1-éig áll fenn. Az O. P.-hoz terjesztvén fel az ügy, az a törvényt Fiúmében életbeléptetni hivatva volt minisztertanácsához fordult illetékes értelmezés végett. A kereskedelmi miniszter a napokban közölte a döntést, mely úgy szólt, hogy Fiume város és kerületére nézve a kisiparosság részére az 1907. XIX. t.-c. 25. §-ában nyújtott 5 éves 2%-os járulékfizetési kedvezmény az egyenlő elbánás elvénél fogva is e törvénynek Fiume város és kerületében történt életbeléptétől azaz 1911 március 1-től számítandó.

A munkavállalás utáni első munkábamenet idején a munkás betegség esetére már biztosítva van.

A balesetbiztosítás terén már régen elismert elvet terjesztett ki a budapesti munkásbiztosítási választott bíróság 911. Bet. I. 129. sz. ítéletével a betegsegélyezés területére, A bíróság előtt szerepelt igénylő mellhártyalobban volt beteg; mikor orvosa kijelentette, hogy immár munkaképes, igénylő régi mesterénél munkát vállalt: vele április 18-án megegyezett, hogy április 19-én munkába fog lépni. Másnap *el is ment, munkahelyére, azonban már betegen érkezett*, mert, mint megállapított, a munkába menet agyvérzést kapott. Kérte ápr. 19-étől számítva 20 heti táppénzét, s a febr. 25-től ápr. 19-ig kapott segélynek ezen segélyezésnél való figyelmen kívül hagyását. A bíróság az ápr. 19-től kezdődő 20 heti táppénzt megítélte, mert orvosi megállapítás szerint a mellhártyagyulladás és az agyvérzés nem ugyanazon betegség s összefüggésben sincs a kettő, ennél fogva a T. 64. §-a 2. bek.-e ezen esetre nem alkalmazható; *újabb betegségét pedig igénylő akkor kapta, mikor a munka újbóli megkezdése végett a munkahelyre ment, ez a cselekmény pedig a munkába állás fogalmát kimeríti*, mert a munkás már akkor munkaadója érdekében teljesít szolgálatot, mikor a munka megkezdése céljából rendszerinti időben és rendes életviszonyok között munkába

indul. Ezek szerint igénylőt úgy kellett tekinteni, mint aki a mellhártyalobból való felépülése után újból munkába állott.

Balesetbiztosítás és a sérültek ellátása Angliában. Anglia még nem ismeri a munkásoknak üzemi balesetek elleni kötelező biztosítását. Egy 1880-ból és egy 1906-ból származó törvény kötelezőleg megállapítja ugyan a munkaadónak szavatosságát az üzemben előforduló balesetek és ipari megbetegedések esetére, azonban az alkalmazottak biztosítása kötelezőleg előírva nincsen. A munkaadónak kártérítési kötelezettsége a bányákban, vasutaknál, gyárakban, építőmunkáknál, kikötőkben és hajózásnál alkalmazott munkásokat ért üzemi balesetekre vonatkozólag van szabályozva. Az angol belügyminisztérium legutóbb egy kimutatást tesz közzé a munkaadók kártérítési kötelezettségére vonatkozó 1880. és 1906-iki törvények alapján nyújtott kártalanításokról. E szerint a „biztosítottak” száma 7 milliót meghaladt (ezek közül magukra a gyárakra 5 millió munkás esik), az üzemek száma 134.820. 1910-ben 378.340 munkaképtelenséggel járó és 3510 halálesetben fizetett kártérítés. A munkaképtelenséggel járó balesetekért 2,108.185, a halálos balesetekért 532.845 font sterlinget fizettek ki. *A leggyakoribbak voltak a balesetek a bányákban. Noha a bányaiiparban összesen 1,027.571 biztosított volt csupán, a bányaművelés mégis 166.709 testi sérüléssel járó és 1347 halálos balesetnek volt okozója és a kifizetett összes baleseti segélyeknek felét vette igénybe. A baleseti összkiadások (járadékok és segélyek a munkások részére, orvosi segély, igazgatás stb.) 1910-ben közel 4 millió font sterlingre rúgtak.*

Tekintve, hogy Angliának körülbelül 15 millió bér munkása van, a szerény baleseti gondoskodás csupán mintegy a munkások felét öleli fel, s össze sem hasonlítható az egész munkástömegre kiterjedő, kellő szolgáltatásukat nyújtó, modern szervezéssel bíró betegség esetére való kötelező biztosítással, mely f. évi július 15-én lépett életbe.

Községi közvetítés és a bizalmiférfiak díjazása.

Ismeretes, hogy a községi közvetítés szabályozása tárgyában a T. 129. §-a alapján kiadandó miniszteri rendelet tervezete már évek óta készen fekszik a kereskedelmi minisztériumban, s annak kibocsátását azon vitás hatásköri kérdés késlelteti, vajjon a rendelet értelmében a közvetítéssel megbízandó községi jegyzők a közvetítés körüli teendőikben a pénztári intézmény, vagy pedig a rendes politikai felsőbbbségek fenhatósága alá rendeltessenek-e. A ker. munkásbiztosító pénztárrakra nézve elsőrendű jelentőséggel bírna a községi közvetítés mentől előbbeni életbeléptetése, amelynek előnyeit különben az országos Gazdasági Munkás- és Cselédsegélypénztár már régen élvezzi. Egyrészt a pénztári funkciók teljesítésének nagyobb pontossága és biztonsága, másrészt pedig a pénztári adminisztráció olcsóbbá tétele sürgetik, hogy a községi közvetítés az 1907. XIX. t.-c. alapján működő pénztárak részére is életbeléptetessék. Azon, hazai viszonyainkban rejlő faktorok között, melyek a munkásbiztosító pénztárak adminisztrációját drágábbá teszik, mint amilyen pl. a németországi pénztári adminisztráció, igen jelentékeny szerepet játszik a közvetítési teendők ellátásának rendkívüli drágasága is, mely egymagában 8–10%-át emészt fel a járulékbételeknek. A községi közvetítési rendelettervezetben *a községi jegyzők pénztári díjazása a járadékok 5%-ában* van megállapítva. Az Országos Pénztár most oda törekszik, s helyi szerveinek öt e téren teljes erejükben kell támogatniuk, hogy a bi-

zalmi férfiak díjazása, – hacsak rendkívüli körülmények nem teszik különösen fáradságossá a bizalmi férfiú teendőit – a rendellettervezetben contemplait. mértékét meg ne haladja.

A rendőrhatalóság a biztosítási kötelezettség érdemi bírálatába bocsátkozás nélkül köteles a biztosításnál szükséges adatok megszerzése végett a rendőri segítséget a pénztárnak megadni. A mohácsi ker. pénztár f. évi tavaszán, a mikor a színészek biztosításának kérdése még rendezést nem nyert, a Mohácson működő színigazgató művészi személyzetébe vonatkozó adatok megszerzéséhez szükséges rendőri segítséget megtagadó főszolgabírói végzés ellen előterjesztéssel élvén, Baranyavármegye alispánja 7802–912. sz. a. az I. fokú határozat megváltoztatásával a pénztárnak a rendőri segítséget megadta s erre vonatkozó határozatát többek közt a következő figyelemreméltó indokokkal motiválta: „Ekként kellett határoznom, mert a T. 20. és 183. §§-át kétséget kizáróan feljogosítják a pénztárt, hogy a biztosítási kötelezettség és egyéb fontos ténykörülmények megállapítása és a szükséges adatok beszerezhetése céljából az üzemeket saját közege által ellenőrizhesse és megvizsgálhassa; a 123,824. V. a 1898. B. M. sz. körrendelet pedig kifejezetten és minden fõntartás nélkül köteleességévé tette a rendőrhatalóságnak megtagadás vagy megakadályozás esetén a rendőri segítség megadását. A rendőrhatalóság tehát anélkül, hogy a biztosítási kötelezettség érdemi bírálatába bocsátkozhatnék, tartozik a fõnti célból kórt rendőri segítséget azért, mert a panaszolt munkaadó a panaszos kiküldöttét kötelessége teljesítésében megakadályozta, megadni; – a biztosítási kötelezettség érdemi elbírálása pedig – amennyiben a konkrét esetben vitássá válik – a T. 156. §-a és az 1884 : XVII. t.-e. 176. §-a értelmében az iparhatóság hatáskörébe tartozik”.

Katonatisztek a német biztosítási hivatalokban.

Már a rémet birodalmi biztosítási törvény tárgyalásakor oly nyilatkozatok tettek, hogy a kormány a pénztárak és Berufsgenossenschaftok feletti felügyeletet gyakorló „biztosítási hivatalok” mindegyikénél néhány középfokú állást arra alkalmas, nyugalmazott katonatisztekkel kíván betölteni. Újabban a hadügyminisztériumnak az érdekelteket tájékoztató rendelete bővebb részleteket mond el ezen tervekről s megadja az instrukciókat arra nézve, hogy a nyugalmazott katonatisztek milyen módon nyerhetik el ezen állásokat. Kialásba helyezi a rendelet, hogy a „biztosítási hivatalok” vezetőinek helyetteseit fogják elsősorban a tisztek közül alkalmazni. Az alkalmaztatás feltétele azonban, hogy az illető a munkásbiztosítás terén való jártasságát kellően igazolja. Ehhez a kormány intézkedései szerint 2 évi előkészületi idő kimutatása és egy záróvizsga letétele szükséges. Az előkészületi időt egyenlő részekben valamely betegsegélyező pénztárnál, egy Berufsgenossenschaftnál, egy rokkant biztosítóintézetnél és egy „biztosítási hivatal”-nál kell eltölteni. Ez az előkészület és vizsga mindenesetre üdörös intézmény lesz, ha a német kormány a tervét csakugyan végrehajtja, azonban az bizonyos, hogy még ezen gyakorlat és vizsga sem lesz elegendő arra, hogy „nyugalmazott”, tehát többnyire megcsontosodott idősebb katonáknál lerontsa a katonaságnál eltöltött hosszú gyakorlati idő hatását, amely pedig általában mindegyre alkalmasabb, mint a szociális kiegyenlítés szel-

lemében és a legnagyobb tapintattal dolgozni hivatott biztosítási hivatalok teendőire való képességek kifejtésére.

Felelős szerkesztő : **Dr. LÁNCZI JENŐ.**